

ВІСНИК THE HERALD

- VISNYK

Свобода народам!

Свобода людині!

Спільно-політичний місячник

ЗМІСТ

** — Пастирські листи українських ієрархів	2
** — Акт 30 червня 1941 р. як прогноз і дороговказ	3
Д-р Ст. Галамай — 30 червня 1941 р. і тодішня міжнарод- ня ситуація	7
О. Соколевич — Відновлення української державности 30 червня 1941 р. у Львові	10
Д-р О. Марітчак — Липень 1941 року у Львові	14
Д-р П. Мірчук — На шляху до державної незалежности України	16
Ігнат Білинський — Справедливість вимагає засудити мо- сковський колоніалізм	18
** — Конференція Антикомуністичної Ліги Азійських Народів — Я. Стецько учасником	19
Євген Ляхович — Не прикриваймо політичних недоліків вродженою культурою має	21
Євген Маланюк — Про грецький підклад української культури	23
Михайло Островерха — Мистецька виставка	24
Д-р М. Кушнір — Державницька освіта й виховання	25
Ст. Галамай — З підсовєтської України	28
В. Т-ий — До 40 ліття ризького трактату	29
** — Camera obscura	32
Г. У. ООЧСУ — Осторога	32

ОРГАНІЗАЦІЯ

ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ЗБІРКА КОЛЯДИ НА ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД В 1961 Р.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА

- Листа ч. 207 — збірщик д-р Іван Куйдич.
По \$5.00: Куйдич Іван, Галій І.
По \$2.00: Волощук М., Цапар І., Козачук С., Свідрак С.
Листа ч. 252 — збірщик Марусяк Андрій.
По \$2.00: Сметанюк Михайло, Гамалюк Юрко, Артимко.
Листа ч. 238 — збірщик інж. Кульчицький Богдан.
\$10.00 — Головна Управа „Провидіння”.
\$2.00 — Чернюк Зенон.
Листа ч. 275 — збірщик Росола Ярослав.
\$5.00 — Татомир Володимир.
По \$3.00: Колибаб'юк Гр., Рогач Джувеніл.
Листа ч. 208 — збірщики: М. Висага і Майчук.
\$15.00 — Українська Католицька Молодь.
По \$5.00: Харитон В., Дроманецький А., Чичула, Шавалюк, Кобель М., Радінський, Петель В., Висага М., Дуда Т., Солтис М.
\$4.00 — Лосконос.
По \$3.00: Попиль, Бакайло, Сидор С., Машонс В., Дворський М.
По \$2.00: Алінський, Лопатський А., Сава М., Рега К.
Листа ч. 209 — збірщик О. Кусен.
\$10.00 — Стрехманчук Семен.
\$7.00 — Укр. Клуб Франкфорд.
По \$5.00: Кусен О., Дяків В., Меліш Д., Дубчак Ф., Майчук М., Майчук І., Собчак, Свобода Д., Диня А., Погорило Ю., Оренюк Стефан, Уренс І., Зазуляк Д., Пекар П., Ласота М.
По \$4.00: Барилка О., Смачило Ю.
По \$3.00: Наконечний В., Колодій В., Боднарченко А., Боднарський, Смачило.
По \$2.00: Омаліян Д., Сітарський В., Колодій, Орлак Ю., Павлюс М., Вайда Т., Солтес Марія, Карч М., Шеремета Д., Смачило М.
По \$1.00: Генза Ю., Волошин П., Цогла Г., Сирота І., Стасюрак І., Гричишин, Галаса.
Листа ч. 210 — збірщик Мельник Дмитро.
\$10.00 — Лобів Іван.
По \$5.00: Шанайда І., Тесак В., Бодган Бронеслав, Крувчук Іван, Запоточний Петро, Плєскан М., Масланг С., Смачило Дмитро.
По \$3.00: Вучинський Л., Хоптій І., Долюк А., Королець, Дворський В., Грет Міхаель, Галаса Іван, д-р Кун, Марич, Угорчак Теодор, Леськів П.
По \$2.00: Лоуго П., Вандурська А., Косело, Чикота. Сусяк Н. Горско О., Вучко, Волочук Ю., Качмар, Моссондз, Грамяк Д., Дутка.
\$1.50 — М. Галабура.
По \$1.00: Адамчук, Нижник М., Макафі С.
Листа ч. 211 — збірщик О. Смачило.
\$10.00 — Мельник Д.
По \$5.00: Бурбан В., Кривий В., Ковальчик Д., Токарчик А., Марків А., Мічишин Т., Феранц І.
\$4.00 — Рехальський.
По \$3.00: Нагірна Р., Каландяк М., Мартинович, Василенко В.

По \$2.00: Сміго М., Гаврилко С., Кіт Д., Яцола, Гофнер, Грабовський, Саварни, Шегда, Стрембіцький, Греб Анна, Прєсловський, Качмарик.

По \$1.00: Гебенс, Білик Стефан, Грєчишин Т., Кашук, Гайник, Возиган, Мілан Стефан.

Листа ч. 212 — збірщик Заставний Л.

По \$5.00: Пилип'юк М., Заставний Л., Галас Л., Пłosкіна, Луговий М., Кодлюк М., Нагірняк Георгє, Марховскі, Краснюк, Леськів М., Миснішин М.

\$1.00 — Гуриш Д.

По \$3.00: Сенік Ю., Ср., Колубніський Ф., Маркович К., Труш В., Павлушок.

По \$2.00: Чикота, Шанайда О., Галаса Семен, Петеля Анна, Тантала П., Грам'як Л., Лондер А., Горшко А., Мехалецько Т., Гладчук Г., Зубик В., Рега К., Щирба В., Глозек П., Грам'як П.

По \$1.00: Криницький, Колодій, Заренкевич К., Орлак С., Муковики, Мохонс Гілярій, Мельник В., Крупа К.

Листа ч. 213 — збірщик Баб'як Іван.

По \$5.00: Марків Іван, Мачушак Микола, Баб'як Іван.

По \$3.00: Вабій Микола, о. А.

По \$2.00: Матковський Микола, Тучковський, Гимен Катерина, Турянський Іван, д-р Бурбело, Матковський.

\$1.25 — Івасів Дмитро.

\$1.00 — Вілінська.

КЛІФТОН ГАУТС, ПА.

Листа ч. 214 — збірщики: В. Вацкевич і Саноцький.

По \$5.00: Саноцький Осип, Вацкевич В., Зазуляк Дмитро, Н. Н., Укр. Клуб.

По \$3.00: Глова Мих., Гайдукєвич, Прокопчук Ю.

По \$2.00: Гакулин Іван, Шалива Анна, Федик Роман, Цєнкі Іван, Мамроча Іван, Дик Волтер, Оприск Андрій, Нич Стефан.

По \$1.00: Гакун Іван, Дорош Андрій, Состор Павло, Кент Ришко, Ришко Павло, Дикий Василь, Діпов Томаш, Глова Маруся, Ковальчук Михайло, Лопух Стефан, Запряла Стефан, Нич Михайло, Пилипчак Микола, Пішінські Теодор.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

Листа ч. 220 — збірщики: Волод. Собків, Василь Лєсєв і Радь Степан.

По \$5.00: М. Савка, Антін Вінницький, Володимир Мазур, М. Курко, І. Заболотний, І. Дубінський.

По \$3.00: С. Гасюк, В. Дурбак.

По \$2.00: М. Пришляк, О. Пришляк, М. Мандюк, А. Мєлєра, Вудівський, С. Сич, Вратусь, П. Романюк, Василь Плісак, Володимир Ходак, Володимир Войко.

По \$1.00: О. Кучар, Федір Коць.

Листа ч. 258.

\$50.00 — д-р Дубас Филип.

Листа ч. 221 — збірщик Гайдучок Іван.

По \$5.00: Кемен В., Олюк, Гвіздь І., Войтановський, д-р Цєнко М.

По \$3.00: Качак В., Содко В., Кукурудз Р., Гаврилів І.

(Продовження на стор. 3-ій обкладинки)

**В ДВАДЦЯТУ РІЧНИЦЮ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ
1941 — 30 ЧЕРВНЯ — 1961**

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО

ГОЛОВА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ

З АКТУ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ:

2. На західних землях України твориться Українська влада, — яка підпорядкується українському національному урядові, що створиться у столиці України — Києві.

Українська національно-революційна армія, що твориться на українській землі, боротиметься далі проти московської окупації за Суверенну Соборну Державу і новий, справедливий лад у цілому світі.

ПАСТИРСЬКІ ЛИСТИ УКРАЇНСЬКИХ ІЄРАРХІВ

Голова Української Католицької Церкви Митрополит Андрей Шептицький та Голова Української Православної Церкви на Волині Митрополит Полікарп благословили Акт Національних Зборів і видали з того приводу окремі Пастирські Листи:

ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ МИТРОПОЛИТА КИР АНДРЕЯ

З волі Всемогучого й Всемилосердного Бога в Тройці Єдиного зачалася нова епоха в житті Державної Соборної Самостійної України.

Народні Збори, що відбулися вчорашнього дня, ствердили й проголосили ту історичну подію.

Повідомляючи Тебе, Український Народе, про таке вислухання наших благальних молитов, взиваю Тебе до вияву вдячності для Всевишнього, вірності для Його Церкви і послуху для влади.

Воснні часи вимагатимуть ще многих жертв, але діло розпочате в ім'я Боже з Божою благодаттю, буде доведене до успішного кінця.

Жертви, яких потреба конечно до досягнення нашої цілі, полягатимуть передусім на послухному підданні справедливим наказам влади, не противним Божим законам.

Український народ мусить у цій історичній хвилі показати, що має досить почуття авторитету й життєвої сили, щоби заслужити на таке положення серед народів Європи, в яким міг би розвинути усі Богом собі дані сили.

Карністю, солідарністю, совісним сповненням обов'язків, докажіть, що ви дозрілі до державного життя.

~~~~~  
"VISNYK" — "THE HERALD"

Published by Organization for Defense of Four  
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.  
Second class postage paid at General Post Office,  
New York, N. Y.

Board of the Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,  
New York 3, N. Y.

Установленій владі віддаємо належний послух. Узнаємо Головою Державного Правління України пана Ярослава Стецька.

Від Уряду ним покликаного до життя очікуємо мудрого, справедливого проводу та заряджень, які узгляднили б потреби й добро всіх замешкуючих наш край громадян, без огляду на це, до якого віроісповідання, народности й суспільної веретви належать. Бог нехай благословить усі Твої праці Український Народе, і нехай дасть усім нашим Провідникам Святу Мудрість з Неба.

Дано у Львові при Арх. Храмі Св. Юра, 1.VII. 1941 р.

† АНДРЕЙ — Митрополит

### ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ МИТРОПОЛИТА ПОЛІКАРПА

До всіх українців, суцих на Волині!  
Мир вам від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа!

Любі мої діти! Велике Боже милосердя і справедливість приблизилися до нас. Довгі роки терпів наш многострадальний нарід наруги і знущання над святою гідністю. В державі большевицького антихриста терор і жах дійшов до нечуваних досі розмірів, в порівнянні з якими бліднуть переслідування християн за часів римських імператорів Нерона і Діоклеціана. Безбожники жахливо розправлялися з християнською вірою, мордуючи архиєпископів, тисячами і сотками тисяч вірних християн, пастирів і проголошуючи закон зради й ненависти.

Оце на наших очах справедливість Божа сповнилася: Один Бог, одна нація і спільна краща будучність.

Сповнилась наша відвічна мрія. У городі князя Льва з радіовисильні несеться над нашими горами, нивами, ланами, над нашою так густо зрошеною кров'ю землею радісна вістка: проголошено Самостійну Українську Державу. Разом з українським народом радіє і наша многострадальна Церква. Відроджена у вільній українській державі — Українська вільна Православна Церква буде з народом одною нерозривною цілістю.

## АКТ 30 ЧЕРВНЯ 1941 Р. ЯК ПРОГНОЗ І ДОРОГОВКАЗ

Від Редакції: Редактор „Вісника” мав щасливу нагоду перевести розмову з б. Головою Державного Правління п. Ярославом Стецьком, який був в переїзді з конференції Антикомуністичної Ліги Народів Азії в Манілі до Вашингтону. У висліді цієї розмови виникла ця стаття, що її з приємністю презентуємо нашим читачам як авторитетний вислів одного із творців нової історії наших визвольних змагань.

У той страшний час зудару двох найбільш варварських колоніальних імперіялізмів світу — імперіялізмів російського й німецького, у той час, коли перед Гітлером капітулювала навіть Франція і намагалася знайти з націонал-соціалістичною переможною Німеччиною якийсь модус співжиття, у той час, коли Велика Британія стояла осамітнена, але рішена на останній і вирішній бій за свою незалежність і волю, коли Черчіль апелював до почуття гордості непокореного Альбіону, обіцюючи британській нації тільки сльози, кров у боротьбі, піт в неустан-

В цю велику хвилину звертаюсь до вас, любі діти, словами Св. Ап. Павла: „Благаю вас іменем Господа нашого Ісуса Христа, щоб те саме говорили ви всі і щоб не було між нами розділення, але щоб були з'єднані в одному розумінні і в одній думці”. (Ап. Павло Корин. гол. 1, ст. 10).

Любити Бога, любити батьківщину — це найбільша чеснота. Служба батьківщині — найбільший обов'язок.

Нехай Господь милосердний допомагає Тобі, народе мій, і Тобі, Уряде наш, будувати Самостійну Українську Державу, а моя молитва за вас перед Престолом Всевишнього буде за вами.

В цей великий час всі українці мусять об'єднатись, всі мусять працювати спільно, бо в єдності сила і ту єдність мусимо показати на ділі.

Не треба нам партій, не треба нам боротьби між собою. Всі мусимо об'єднатися при нашій Святій Православній Церкві, при нашому Урядові, при нашому Національному Проводі.

Призиваю на весь Український Нарід і його державний уряд всемогуче Боже благословенство.

Дано в м. Луцьку на Волині, Року Божого 1941, місяця липня 10 дня.

† ПОЛКАРП, Єпископ Луцький

ній праці для остаточної перемоги, — тоді, спіраючися тільки на себе саму, на свої власні сили, на незламну віру у свою правду, сказала воююча Україна в дні 30. червня 1941 своє тверде, рішуче і відповідальне слово.

Це черговий раз продовж своєї повної трагічних і героїчних моментів історії боротьби за суверенність, за свої права Україна заявила свою волю до незалежного державного життя.

Це уся нація промовила устами Організації Українських Націоналістів. Це нація в цей жахливий час передала виконання її волі тим, які були рішені боротися, але не здатися. Коли сотні тисячів і мільйони були винищені в нацистських концтаборах, по крематоріях і на переважних роботах — українська нація через свою в той час найкращу політичну силу — зголосила перед усім світом своє право на національно-державну незалежність, що його поновлено світлим актом 22. січня 1918 р. т. є після I. Світової війни подібно, як 30. червня 1941 року під час II. Світової війни.

Акт 30. червня 1941 року треба розглядати як чин всієї української нації.

\*\*

Напередодні 22. червня 1941 Провід ОУН висунув був плян творення доконаних фактів в Києві, призначивши Ярослава Стецька речником ОУН в незалежному Уряді України в Києві, що його Провід ОУН вирішив всесторонньо підтримати, без огляду на те, хто з наддніпрянських українців його творив би, при одній передумові — а то при передумові суверенності і незалежності від можливих займанців України і то в кожному відношенні. Тому то в Акті проголошення відновлення державности у Львові є виразна згадка про підпорядкування київському урядові, якщо б він як суверенний український уряд дорогою доконаних фактів створився. Ярослав Стецько, тодішній Шеф Політичного Штабу Проводу ОУН і 1-ий Заступник Провідника ОУН, Степана Бандери, після дбайливої аналізи ситуації, дійшов до зрілого висновку, що доконані факти або будуть створені негайно у Львові 30. VI. 41, або проблема державности України не буде актуалізована в такий спосіб в час тої війни, і тому —

на основі повноважень, які дав йому Провід ОУН перед відходом в Україну — рішив діяти негайно, і нагло, методом заскочення ворога. З його доручення сл. п. Ярослав Старух і бл. п. Лев Ребет негайно зайняли разом з місцевими націоналістами радіостанцію, перейменували її на радіостанцію ім. Е. Коновальця і за допомогою члена ОУН сл. п. Савицького, який там працював раніше, повністю поставили її до нашої диспозиції.

Всенародній плебісцит по звільненій від москалів Україні аж ген під Київ однодушно одобрив на скликуваних націоналістами зборах чин у Львові, як акт всеукраїнського значення. Тепер доконаний факт треба було лише достойно відстояти, не вгнути ся перед німцями. Вони ж почали ряд репресій. 11. червня 1941 вечером був виконаний невідомим осібником атентат на Голову Уряду перед домом його Матері. Чергового дня голова УДП був арештований Гештапом під претекстом „неспокоїв у прифронтовій полосі”.

У Берліні Ярослав Стецько залишився під наглядом поліції. Звідси зумів одначе вислати уповноваження звільнити з уряду тих його членів, які могли б піти на службу німців чи намагатися відкликати Акт 30. VI., а на їх місце призначити нових. Можна тут навести приклад з литовцями. Литовці проголосили були відновлення своєї незалежності в той час, але німцям вдалося різними махінаціями з середини розсадити цю здорову державно-творчу ініціативу. По відношенні до України Гештапові це не вдалося. Ярослав Стецько відкинув від імені Уряду ультимат німців димісіювати, розв'язати Уряд і відкликати Акт 30. червня 1941. У висліді прийшли репресії, концтабори, безкомпромісова боротьба!

У міжчасі Голова Уряду вислав підпільним кур'єром доручення в Україну, щоб продовжувати боротьбу проти німців і москалів від імені **Українського Державного Правління**, яке було реорганізоване в основі і в той час складалося вже тільки з революційних елементів і твердих українських самостійників, які були готові радше прийняти репресії, як схилити чоло перед окупантом.

Тимчасом нарада в справі ліквідації нашого Уряду в головній квартирі Гітлера тривала де-

кілька хвилин. Були м. ін. приявні: Гітлер, Ріббентропп, Кайтель, Гімmlер. Гітлер запитався Ріббентроппа: „Хто говорив з цією бандою”? Ріббентропп: „Про це повинен знати Гімmlер”. Гімmlер скерував увагу на Кайтля, який викликав Канаріса. Цей на відповідний запит Гітлера відповів: „Це зробили українські націоналісти-борці рішені на все. Треба уважати”... Гітлер пустив попри уха пересторогу Канаріса, зарядивши: „Партійний товаришу Гімmlер, зробіть порядок з цією бандою”... Так, саме в тому моменті прогнала Німеччина війну на Сході Європи. Програв її колись і Наполеон, бо не врахував національних потенцій уярмлених націй з Україною на чолі.

\*\*

Було б помилковим думати, що Акт 30. червня 1941 був викликаний намаганням з боку ОУН примусити німців розкрити карти. Вияву волі до державного життя нація не зв'язує з такого рода розрахунками. Вона її прямо виявляє силою свого прагнення, коли приходить історична нагода. Коли у висліді даного акту — друга сторона розкриває карту, то це є похідне явище іншого порядку, яке дає нам змогу ще додатковим раціональним аргументом підтвердити правильність нашого чину. Але суть справи в нестримному змагу нації за її суверенність — коли треба — то і проти всього світу.

Акт 30. VI. не треба розглядати лише під кутом німецького походу на ССРСР, але під аспектом сокупної оцінки тодішньої міжнародної ситуації. Він однаково добре показав і аліянтам, чого українці прагнуть. Він черговий раз надав нашим змаганням перед зовнішнім світом (теж в декларативній площині) — **антиімперіального**, національно-визвольного, характеру, а не лише антирежимного, соціального!

Актом 30. VI. Україна стала як суверенний чинник на Сході Європи. Ним вона вказала теж шлях аліянтам, як розправлятися з обома тираніями — московською і німецькою. Вона показала, що можна було водночас, а в кожному разі у безпосередньому продовженні другої світової війни викінчити обі „свині” (вислів Черчілля). Треба було поставити на концепцію національного визволення поневолених народів, не лише від німецького імперіалізму, але

також від російського. Якщо б аліанти були виступили так, як це Україна вказувала Актом 30. VI. 41, за розвал обох тиранських імперій, — були б уярмлені народи повстали, як союзники аліантів проти Росії і Німеччини. Первородним гріхом аліантів було те, що вони рішились йти до кінця з люципером проти диявола. Україна тоді дала далекосяжну проєкцію розвалу імперій. Коли у висліді 30. VI. творилася УПА, коли при ній творилися національні частини уярмлених народів, коли в листопаді 1943 в лісах Житомирщини Конференція поневолених націй за почином УПА закликала усі уярмлені нації Західної Європи до спільного фронту проти імперіялізмів Берліну і Москви, коли взивала аліантів стати теж проти другої, ще гіршої, тиранії Москви — то тоді розкривалася велика можливість покінчити водночас з обома тиранськими тюрмами народів. Те, що аліанти не хотіли чи не вміли зрозуміти вимови Акту 30. VI. 41. і не підтримали нашої концепції і нашої боротьби проти обох тираній, хоча це був єдиний шлях порятунку перед більшевизмом, якому Захід поміг фактично вийти єдиним переможцем з II. світової війни — не є наша вина. І так сьогодні валяться усі імперії світу, і так сьогодні Захід поступається досі залежним від нього народам Азії і Африки, але ролю прискорювача цього процесу виконує обманливо найбільший тиран світової історії — Росія.

І це є якраз історичне кві про кво, а водночас трагедія вільного світу, обдуреного Росією. Те, що другі були більше наївні від нас, чи бракувало їм історичної передбачливості, знов таки не є наша вина. Україна не звикла достосовуватися до політичної нерозумності інших. Будувати наш історичний плян в часі другої світової війни на базі тільки сприйнятливості наших ідей для аліантів — було б більшою помилкою, як можуть собі нинішні критики Акту уявити. Це означало б бути москвофілами або однофронтними борцями, які допомагали б іншому тиранові затягати петлю на нашій шії. Це означало б бути функцією чужих сил, які — до речі — навіть своїх власних інтересів не вміли як слід захистити, впустивши Росію в центр Європи і Азії, а тепер впускають її в Африку і лат. Америку (Куба). На мові наших

днів це означало б — йти з АКВБ чи АЦЕН, бо Захід щойно до такої формули „додумався”.

Ми воліли йти проти усіх фальшивих концепцій, проти облудних ворогів усякої масті, давши отак велику проєкцію майбутнього, яка здійснюється на наших очах.

Безстрашна афірмація національної ідеї в той страхітливий час, коли здавалося — великопростірна — імперіяльна ідея перемагала, коли навіть Франції Черчілль пропонував вступ до КОМОНВЕЛТ-у.

Україна Актом 30. VI. нав'язала до старого, вічного, незмінного, великого в кожній нації, а це до національно-державної незалежності. Це згодом прекрасно сформулював П. Полтава: Україна стоїть за систему національних незалежних держав усіх поневолених народів на руїнах тюрми народів, але теж в універсальному аспекті.

Отже стоїть велике запитання: хто правильніше збагнув глузд епохи, що в ній живемо, „лицарі абсурду”, „дурні діти”, наша молодь безстрашна того часу, що станула чолом проти обох найбільших воєнних імперіяльних потуг світу, чи противники ОУН?! Акт 30. червня 1941 треба бачити на ширшій історично-політичній канві нашої доби: боротьби імперіяльної концепції „порядкування” світу і концепції національної — нового, спертого на справедливості, ладу у світі. Москва і Берлін були речниками і реалізаторами найбільш реакційних імперських концепцій. „Нова Європа” Гітлера, світовий Союз СРСР Сталіна — обі насильницькі континентальні чи глобальні проєкції тюрм народів і людей станули в зударі з українською концепцією порядкування світу: національною концепцією. Україна, що знову зголосилася до історичного слова, своїм твердим — 30. VI. 41 протиставилася обом великопростірним концепціям. Хоча це слово України виглядало тоді многим абсурдним, коли на неї йшли озброєні по зуби орди нацистів і москалів, коли обі диявольські машини були в дії проти нас, лицарі України — підняли безстрашно і відкрито національно-визвольну ідею. На наших очах вона перемагає сьогодні у всьому світі.

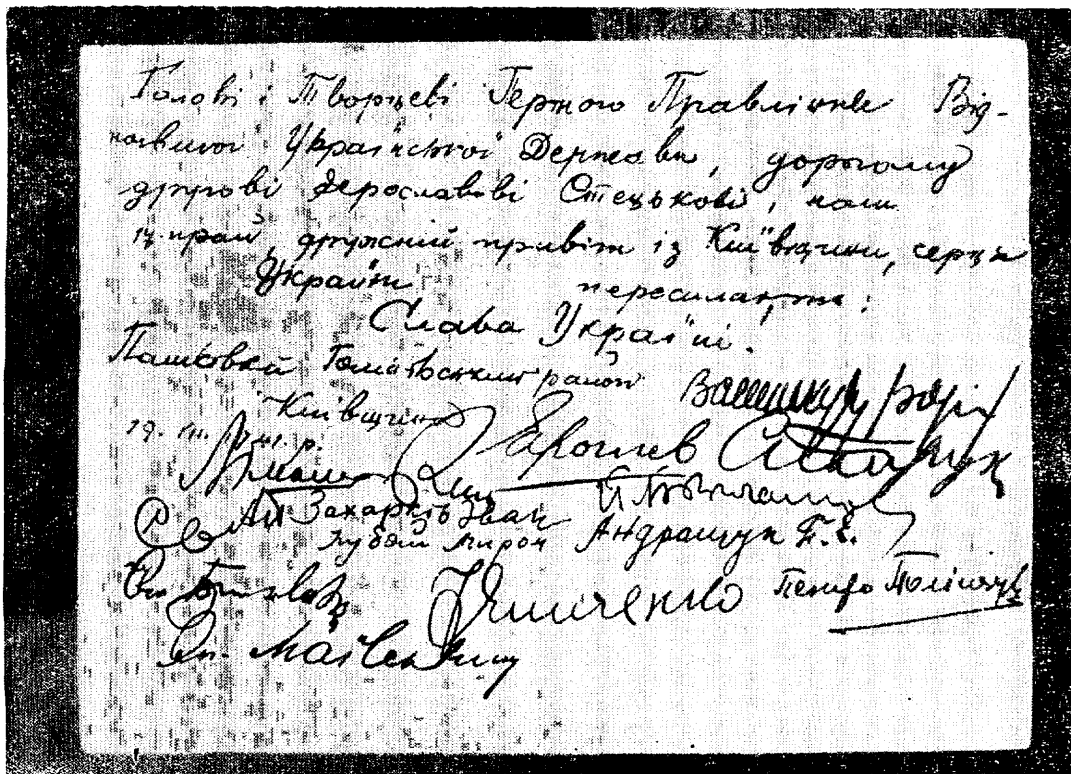
Вона перемаже і в останній, найбільш варварській, найбільш тиранській, найбільш са-

танській тюрмі народів і людей світу — в російській імперії. Доки не стане каменя на камені з російської тюрми народів, не устане наша боротьба. Цього вчить нас, кров'ю тисячів і тисячів найкращих зрошена ідея 30. червня 1941, що її мужньо кинула Україна черговий раз на арену світової історії. Під тим знаменем переможемо.

\*\*  
\*

Чин 30. червня 1941 — не був ніяким „деус екс махіна” актом. Його підготувала грандіозна боротьба всієї України, Осередніх, Східніх і Західніх Земель України, не тільки боротьба героїчної ОУН, але змагання повне жертв і героїської самопожертви усіх українських патріотів з СВУ-СУМ включно. На підлозжі зусиль всієї нації, її найкращих представників міг вирости цей Акт. Він виростав із мученицького героїства Головного Отамана Симона Петлюри і Полковника Євгена Коновальця, Єфремова, Головінського, Павлушкова і Данилишина, величезних жертв боротьби

за волю і незалежність Осередніх і Східніх Земель України, якими скріплювалася боротьба на Західно-Українських Землях. Організація Українських Націоналістів, скликаючи Національні Збори для проголошення відновлення Української Державности, діяла в ім'я нації, інтересів цілоти, а не групи, так точно, як гинули її члени передтим і після цього за волю і незалежність нації, як цілоти. Маючи це на увазі, Ярослав Стецько, керуючий дією Організації в той час в Україні, у повній свідомості загально-національної ваги Акту, втаємничив у пляни дії найвидатніші постаті української дійсности того часу з Митрополитом Андреем на чолі, а теж через окремих висланників тодішнього Єпископа Полікарпа, щоб співдіяла вся нація. Коаліційний принцип творення Українського Державного Правління і покликання Української Національної Ради (Ради Сеньорів), як передпарляменту, виявив ще рельєфніше нашу тенденцію можливо усі творчі сили включити в державне будівництво, заманіфестувати не лише волю однієї, хоча найсильні-



Відбитка писемна визначних керівників революційного руху Київщини з привітом для Голови Державного Правління Ярослава Стецька.



шої, Організації до незалежного державного життя. Світ мав ясно бачити, що весь народ стоїть за ту саму ідею. Тому ми — націоналісти-революціонери — цілком свідомо не змагали мати більшість голосів в Українському Державному Правлінні і в Українській Національній Раді (Раді Сеньорів), щоб дати змогу вияву усім, хто прагнув бути при співкерівництві. У час, коли в усій „новій” Європі були при владі монопартійні уряди з Францією включно, 30. червня 1941 був створений — за почином українських націоналістів — коаліційний уряд України, в якому були членами навіть соціалісти. Це є історичні факти, яких заперечити не можуть навіть ті, які, зрадивши згодом ідею української державности і відпекавшись участи в Українському Державному Правлінні, пішли на службу до нацистського займанця. Українські соціалісти виповнили свою сумну роль в 1917-18 рр. Не кращу роль відіграли вони і в 1941 р.

Проти націонал-соціалістичної Німеччини виступили політично-революційно і збройно не українські соціалісти, але українські націоналісти-революціонери.

Не зважаючи на гіркий досвід минулого, все-таки українські націоналісти-революціонери дали шансу українським соціалістам в той час, щоб спробувати задокументувати однозгідність українського політичного світу принаймні в засадничій справі т. є в питанні української державности. Якщо критерієм їхнього негативно-го відношення до 30. червня 1941 стає негативна постава гітлерівської Німеччини до нашої державности і уряду та „свідомість цього заздальгидь” була б ніяким чином не дозволила їм приймати участь в державному будівництві в той час\*), то вони самі політично і національно, як українські самостійники і патріоти, себе дискваліфікують і черговий раз показуються рабами отечества чужого. Коли ж з подій навкола Акту 30. VI. 1941 вони не могли у свій час зробити заключення, яка буде постава Гітлера до Акту 30. VI. 1941 і для розкриття її потребували щойно арештування Голови Українського Державного Правління, то це

\*) Дивись: „Від Держави до Комітету” — Кость Паньківський.

*Д-р Степан Галамай*

## 30 ЧЕРВНЯ 1941 Р. І ТОДІШНЯ МІЖНАРОДНЯ СИТУАЦІЯ

Побуваючи на одному літньому таборі, що в якійсь мірі нагадував табір в Карпатах, в Україні, я почув скромну, але вимовну пісню молодих: „Пропливли ми із батьками океани і моря...” Ця пісня молоді є багатомовна. Саме те, що ми за останні півтора десятка років промандрували Європу і пропливли океани й моря, дає кращу змогу повніше оцінити важливість 30 червня 1941, бо ясніше можемо бачити всю ту міжнародню напружену ситуацію, яка була тоді, як українська нація дією найкращої своєї політичної сили висловила своє прагнення бути активним учасником міжнародних подій, бути визнаним світовими потугами суб'єктом міжнародного права.

В тодішній міжнародній ситуації, коли гусениці танків побідної німецької армії троцили щили всякий спротив, то це був гідний, мужній Акт нації, яка не хотіла безслідно й безславно пропасти під колесами історії і яка не бажала, щоби про неї, але без неї рішали т. зв. великі світу.

Є певна трудність в тому, щоби дуже виразно і прозоро представити цей відтинок історії

~~~~~

свідчить теж про глибину їхнього політичного розуму та національного інстинкту.

Передбачаючи страшенний змаг, що стояв перед нами, ОУН рішила взяти відповідальність за ініціативу на себе і репресії ворога, висуваючи — при відмові інших — на голову уряду свого політика, який міг дати гарантію, що при репресіях не покориться волі окупанта. Якщо б ОУН була не взяла відповідальности за ініціативу на себе, а склала її на „демократів”, то сьогодні був би закид, що націоналісти налякалися репресій і склали відповідальність на інших.

Хто не має в оцінці явищ і подій історичного значення національної гідности, ставитиме на один педестал „державу” з „комітетом”, участь в суверенному уряді власної нації з участю в коляборантському комітеті займанця.

Над такими „постатями” історія переходить до денного порядку.

тому, що у відміну від книжки, історія не твориться за окремими виразно сторінками відділеними розділами, але поодинокі розділи переплітаються, входять один в одного і причинний зв'язок є многосторонній, не зовжди можна точно одне явище, одну подію брати за причину, а друге явище за наслідок або ще інакше, інколи важко визначити, де кінчиться те, що ми вважаємо за причину, а де починається те, що хочемо вважати за наслідок. Через те саме я не обоютою держатися хронологічного з'ясування подій, але навпаки, часом для зрозуміння політичного значення одного явища треба буде „забігати наперед” і вказувати на наступні роки, щоб зрозуміти тенденції і сили, які діяли саме в часі 30 червня 1941 р., коли ми, наперекір всім ворогам, і наперекір самій долі, проголосили українську правду і українську волю, і, коли то роззухвалений побідами Гітлер, якому до стіп впала вся Європа, примушував Голову Державного Правління п. Я. Стецька та Провідника ОУН Степана Бандеру відкликати це проголошення, але вони не вгнулися під безоглядним і грізним натиском (їх заарештовано) і Акту 30 червня 1941 не відкликали.

Україна є частиною Східної Європи. Пригадаймо, що перша світова війна виникла з приводу Східної Європи. Основні помилки Версайського договору, який закінчував першу світову війну, торкались саме Східної Європи, а зокрема України. Друга світова війна виникла з причини Східної Європи. Цілий дальший розвиток подій першої половини нашого століття вказував би на те, що центр тяжкості європейської, а може й світової політики пересувається до центральної і східної частини Європи так, як 500 років тому він пересувався з середземноморського простору до західної і північно-західної частини Європи. Тоді війни, що вирішували рівновагу Європи велися в т. зв. Нідерляндах, Бленгаймі, Фонтеной, під Ватерльо чи Седаном, а опісля пересунулися до Полтави, Варшави, Будапешту та Криму. І от Західні союзники так, як досі замало вивчали проблеми Сходу Європи, а в тому і України. Натомість Росія студіювала ці питання, студіювала їх пильно і криваво.

Навіть тоді, коли крісові постріли німецької армії (в грудні 1941 р.) збивали рами вікон

мешканців Москви, Сталін вперто і нахабно більшу частину розмов з Іденом присвячував справі європейських границь Росії. Тоді Черчіл пробував, але мав спротив збоку Рузвелта, зупинити експансію Росії на Захід через утворення другого фронту не у Франції, але на лінії Трієст—Гельсінки. Це були вже 1942, 43, коли „бліцкриг” почав перетворюватися в довшу „позиційну” війну, коли фактично німецький похід на Схід заломався, і, навпаки, з допомогою Америки та Англії советські війська відтискали німців на захід. Ми знаємо, що, чи то через наївний оптимізм, чи то внаслідок діяння всяких гіссів, американська політика і не хотіла чути про плян Черчіла. „Ми ведемо війну, — казали американські генерали, — держіть політику здалека від цього”. Понад усе було сподівання, що Америка буде арбітром при заключенні нового міжнародного миру, тобто буде це своєрідна рузвелтівська версія давнього вілсонства. На цю тему вже існує велитенська література, але тим, хто найкраще і наскрізь прозрів ці гльобальні пляни Рузвелта, був не хто інший, але саме ген. Де Голь (гляди його „Воєнні спогади”, стор. 240 і інші). Суттю цих гльобальних плянів було приятне ставлення до Росії. Правда, воно змінилося під кінець життя Рузвелта, але це було вже пізно.

Тут згадуємо про ці речі, а зокрема про те, що в наслідок спротиву Америки не був реалізований плян Черчіла своєчасно створити другий фронт від Адріатику по Балтик, отже ще перед приходом військ ССРСР, не для того, щоб робити рекляму містерові Черчілеві, якого поляк Карасевич називає „геніяльни кугляж політични”, ані не на те, щоб витикати Америці її помилки, але для того, щоб ми мали сьогодні належну перспективу, коли хочемо належно оцінити міжнародню обстановку, в якій відбувся наш державницький акт 30 червня 1941 року.

А саме, якби так Захід в день вибуху німецько-російської війни, замість спішити зі заявою про союз з мерзенним Сталіном, добре придивився до змагань України та дав їй допомогу в зброї, вивінуванні, медикаментах та в дипломатичній площині, то можна бути певним, що Україна, Польща, Білорусь, Грузія та другі неросійські народи були б виставили тисячні армії, що могли держати „в шаху” і Гітлера і

Сталіна, а тоді Заходові було б не так то трудно з Гітлером і Советами і ніколи не дійшло б до того, щоб Президент Америки їхав з чолобитнею до Відня на зустріч з новітнім ханом. І тоді п. Черчіл не тільки на лінії Гельсінки—Трієст мав би другий фронт, але Москву можна було б відіпхати навіть за Урал.

І тоді щасливіше закінчився б наш 30 червня для України і для світу, і тоді не найшлося б таких одиниць, що хоч і мали собі за велику честь бути затрудненими в апараті Державного Правління в 1941 р., тепер вважають можливим не тільки критикувати, але й осміювати цей великий Акт модерного українства.

Але повертаючись до подій, що попередили, або мали місце майже одночасно з подіями 30 червня 1941 р., треба згадати, що вже від грудня 1940 р. Німеччина почала збирати свої дивізії для масового маршу на Схід. Назверх все ще продовжують обі сторони говорити про дружні стосунки. І тільки несподіваний наступ на Балкани весною 1941 р., де Гітлер зазнає спротиву, який, між іншим, був підсилюваний не тільки Британією, але також Америкою (а ось в Україну, яка не так далеко від Балканів, альянти не зважилися дати допомоги), здержує Гітлера від маршу на Україну і Москву.

Але ж згадане стягування військ Гітлером з метою наскоку на Сталіна, було завеликою справою, щоб можна було її вдержати в тайні на довший час. Тоді, як подають новіші американські студії того періоду, Черчіл і Рузвелт посилають рапорт за рапортом з остереженнями Сталіна перед масакрою. Чомусь забуває Захід на те, що Сталін диктатор, що він марксист, що він грозить запалити світовий комуністичний пожар, що він підписав договір з Берліном. Мало того, той Сталін замість вдячності, обурюється і відпихає Захід, а навпаки, всіма можливими способами і дорогами намагається заімпонувати Гітлерові своєю дружбою і доброю волею і навіть, коли 22 червня скинено перші бомби, то амбасадор Москви в Берліні заявляє, що виповідження війни могло бути помилкою. Очевидно, все те намагання Сталіна „приподобатися” Гітлерові, нічого йому не помогло. Гітлер 22 червня 1941 р. розпочав наступ на ССРСР.

Що ж роблять Черчіл і Рузвелт? Вони не мали відваги ані візії. Не мали візії пошукати

за союзником, таким як Україна, Польща, Білорусь, Грузія і другі. Не мали відваги сказати собі, що з народобивцем за спільний стіл не сідається, вони не хотіли згадати про те, що тільки в роки штучного голоду Москва винищила понад 6 мільйонів українців, що тільки в часі від 17 вересня 1939 до 22 червня 1941 р. за польськими підрахунками 1,692.000 українців, поляків та жидів вивіз ССРСР або запроторив в тюрми або ліквідував, вони не мали досить снаги поставити ясно справу перед Сталіном: „Коли твій спільник напав на твій край, то боронися так, як хочеш і вмєш. Ми ж боремося і будемо боротися проти Гітлера за свободу свою і других народів, кому загрожує захланна Німеччина”. І от тут ідеї Акту 30 червня, то є акту, що мав місце тільки 8 днів після переходу Сяну німецькими військами, прекрасно поєднувалися б з чесною поставою Заходу. Творці Акту 30 червня намагалися кількома шляхами таку підтримку Заходу для своєї боротьби висіднати і про це вже дехто з українців дещо (часом дуже недоладно, як, напр., частково мгр. Книш) понаписував, але ця тема ще чекає солідного висвітлення. В цій статті можна тільки загально ствердити те, що на мужню, чесну і справедливу поставу Захід не здобувся, а ми ждати не могли і зробили правильно, бо як показують торги голови польського уряду ген. Сікорського з Майським при натиску Ідена і ціла трагічна фарса з люблінським урядом та повстанням в Варшаві, то ніколи орієнтація на міжнародню допомогу держави не створить. Державу творить тільки найпевніша з усіх орієнтацій, а це орієнтація на власні сили.

Так то під час, коли німецька армія швидким маршем просувається на Схід, а тисячі українського вояцтва переходить фронтову лінію на Захід, саме в тому часі Англія та Америка допускаються найбільшої помилки 20-го століття, а саме нехтують визвольним рухом України і других народів Східної Європи, а замість того приймають як повноправного союзника Москву, ту, яка ніколи не дотримувала договорів (Переяславський і другі), яка ніколи не була демократичною, але завжди диктаторською, то під царською, то під комуністичною диктатурою і що найважливіше, яка леліяла пляни на знищення того ж Заходу. Не-

О. Соколевиз

ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ 30 ЧЕРВНЯ 1941 р. У ЛЬВОВІ

Змагання за відновлення української державності під час другої світової війни вже має свою окрему історію; написано багато статей, розвідок та споминів. Всі публіцисти признають, що основним чинником в тому змаганні була Організація Українських Націоналістів, яка видвинула пам'ятний принцип опертя на власні сили. Діяльність ОУН є без сумніву вищою стадією політичної організації української нації. Інші українські політичні групи фактично те й робили, що запобігливо достосовувалися до обставин і політичної сили, яка зуміла б самостійно створювати державницькі акти незалежно від постави ворогів, вони не могли і не прагнули організувати.

Тимчасом світові події заставляли діяти. При визначній допомозі ОУН, Карпатська Україна дня 15 березня 1939 р. проголошує також свою незалежність. Тут сталися відомими пляни Гітлера відносно України. Він дав дозвіл Мадьярам збройно зайняти Карпатську Україну. Тоді Україна підняла збройну боротьбу проти мадярських окупантів на очах байдужого західного світу. Гітлерівська „нова” Європа мала бути без України, він став її ворогом й поборював всі самостійницькі прояви української нації. Другим таким доказом ворожого ставлення Німеччини до України була советсько-німецька умова розподілу Польщі, 28 вересня 1939 р., якою Гітлер віддав советам цілу Західну Україну. Для проводу ОУН стало ясно, що в майбутнім советсько-німецьким конфлікті, Гітлер буде протиставитися всім проявам са-

дарма проголошено взнеслі ідеали Атлантийської Хартії, чотири свободи й інші речі, що підносили надії в серцях тих, кого давила Німеччина і Москва. На все те паде чорна пляма союзу з Москвою. І зроблено його із звичайного (хоч трагічного в наслідках) обрахунку: величина території ССРСР, його армії та людських резерв були (на думку Черчіла та Рузвелта) необхідні для продовжування війни проти Гітлера. За цю „калькуляцію” доводиться народам світу гірко покутувати саме в наші дні.

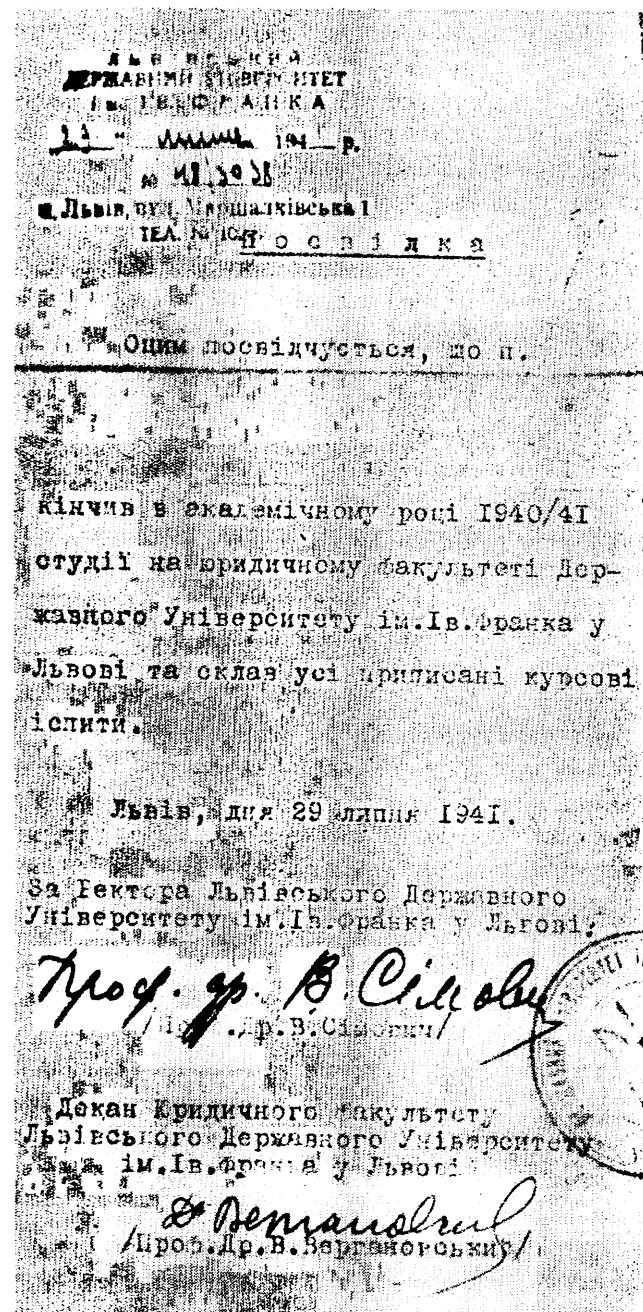
мостійности України. Однак треба було готуватися й заскочити Німеччину. До того важного моменту готовилася ОУН в краю та її провідник Степан Бандера. Концепцію краю й Степана Бандери не схвалював ПУН, що після смерті полк. Е. Коновальця опинився в руках полк. А. Мельника і через те з його групою прийшло до розламу. На II-му Великому Зборі ОУН, що відбувся в квітні 1941 року, відкинено всі концепції орієнтації на чужі сили. В тім часі стався ще один маркантний для України момент, а саме за згодою Гітлера, Москва давши ультимат Румунії 26 червня 1940 р. про звернення Басарабії та північної Буковини, т. є земель, замешканих українцями від століть, заняла їх. Румуни, не маючи іншого виходу, віддали без пострілу ті українські етнографічні землі ССРСР. Ці три факти відносно Західної України насторожили цілу українську націю, зокрема ОУН, було ясно, що Гітлер нехтуватиме свобідною волею української нації жити своїм окремим державним життям. Стало видно, що ні аліанти, ні Німеччина, а навіть й цілий світ, не цікавляться національним питанням, зокрема українським, а керуються політично ворожими концепціями, економічного визиску та засадою імперіялізму діли й пануй. ОУН не хотіла допустити, щоб Україна стала тереном розгри політичних сил, або предметом чужого володіння. Напередодні німецько-советського конфлікту ОУН довела до створення українського політичного центру на еміграції, Українського Національного Комітету. До нього увійшли всі політичні фракції за винятком ОУН — полк. Мельника. Німецька влада скоро зліквідувала його, боючись самостійницьких ідей ОУН.

Слід зупинитися над станом Західної України під російською окупацією на передодні німецько-советської війни. Шалів московський терор супроти всего українського, бо окупант був пройнятий страхом перед підпільно-революційними діями ОУН. Її пропагандивна акція широко розросталась в Західній Україні і досягала центральних земель України. ОУН звертала особливу увагу на студіюючу українську

молодь. Коли відкрито Український Державний Університет ім. Івана Франка у Львові, до нього почала напливати зі всіх земель України наша студентська молодь, що по більшій часті жила в гуртожитках, під строгим наглядом НКВД та всяких „спецотделів”. Однак львівські студенти, ті, що вже були націоналістами, знаходили спосіб для національного усвідомлення других студентів українців. Слід зазначити, що за той час у Львові було багато студентів жидів, що повтікали з окупованої раніше німцями Польщі, та багато поляків, які мріяли про створення „радзєцкої” Польщі й відносилися неприхильно до українських студентів, так, що їх треба було вистерігатися. Українські студенти скоро нав'язували контакт із своїми товаришами, що прибули з інших земель України та інформували їх про український Львів, про його історію і про його культурні установи. Як обережно треба було це робити, показує ось такий приклад: Коли при кінці 1940 р. прибула більша група українських студентів з Чернівців та з інших міст Буковини в суботу в ночі, то її привезено до гуртожитку при вул. Сикстуській та приміщено в канцелярії Ректора Духовної Семінарії Митрополита Сліпого. Після вечері до них приступив один студент й запропонував їм оглянути ранком катедру св. Юра, на що всі радо погодилися. Однак між ними були є декілька не-українців, і їх залишено тої неділі спати довше, бо мовляв вони були потомлені довгою дорогою. Так то в неділю рано після снідання гурток українців пішов до катедри св. Юра, де побачили, що храм був повний вірних, а між присутніми було чимало українців з підсоветської України. Після вислухання Служби Божої, цим студентам було показано й пояснено будівлі катедри, що їх з захватом оглядали й подивлялися студенти, а серця їх наливалося почуттям гордості на цей український барок, твердиню українства в Галичині. З широко розкритими очима гляділи вони на всі деталі скульптури, а проводир, крім штуки, давав нариси картин української боротьби з польською поліцією, зокрема під час Листопадових роковин.

Після обіду львівські студенти запропонували своїм друзям піти по обіді на Янівський цвинтар, де лежать Українські Січові Стрільці,

відомі із своїх геройських чинів у змагу за Львів. Буковинці радо погодилися, але треба було тим неукраїнським студентам дати якусь заняття теж, отже їм запропоновано піти на змагання копаного м'яча, на що вони теж радо погодилися. Тимчасом галичане і буковинці заїхали трамваєм на Янівське кладовище. Ніби ненароком пішли алеєю, при якій по пра-

Фотокопія посвідки Державного Університету у Львові з липня 1941 року.

вій стороні був гробівець відомої героїні УВО Ольги Басараб, яку ляхи закатували в тюрмі. Тут проводир обережно пооглядався й зупинився, дивлячись на своїх друзів, які зрозуміли його замір й із здивуванням почали відчитувати напис холодної чорної мармурної плити, що під нею були тлінні останки тої відомої всієї Україні героїні. Йдучи далі в напрямку гробів УСС-ів, провідник „прогульки” розказував докладно те, за що билися і вмирили вояки і старшини України; він вміло відповідав на цікаві запити своїх друзів. Наближаючись до гробів наших УСС-ів, кожний був мило вражений тим, що могили і хрести були впорядковані, стояли симетрично мов вояки рядами, над усіма височився масстатично гріб Начального Вождя УГА ген. Мирона Тарнавського. Молоді студенти кинулися відчитувати з хрестів імена тих, хто там лежав. Кожний мовчав, а не один крадькома втирав сльозу або затискав долоні в п'ястуки. І так, якимось несподівано для всіх група мов ведена чарівником зупинилась біля могил двох героїв української національної революції Біласа й Данилишина, а яких повішали ляхи в Бригідках у Львові. Тут провідник групи дав пояснення й упевнився, чи його друзі були обзнайомлені з тою боротьбою УВО-ОУН на ЗУЗ й він вичув, що знайшов своїх однодумців. Це була незабутня прогулянка. А були й інші. От дружина копаного м'яча Львівського Університету часто виїжджала на розгри до Києва, Дніпропетровська та інших міст підсоветської України, таким чином запізнаючись ближче з молоддю, вихованою вже під советським режимом. Серед них виявлялися друзі та приклонники ідеї самостійності України. Також часті прогулянки з Львова на Україну робили свій вплив, бо ОУН вміло, але й обережно використовувала їх для своїх цілей. НКВД часто арештувало українських студентів, зокрема на медичному факультеті; тут НКВД забирало студентів під час гучних й частих студентських забав, викликаючи до деканату, звідки рідко хто вертався назад.

Українські студенти Львова давали своїм друзям літературу, яку ці радо приймали, скриваючи її так, щоб непокликане або вороже око не доглянуло. При тому не вільно забувати,

що советського студента навантажувано як правило різною марксистською літературою так щільно, що тільки крадькома в ночі міг він читати йому бажану літературу, виймаючи її із сховку. В якійсь мірі в тому напрямі допомагали існуючі українські книгарні, які крім советської літератури, потайки продавали й іншу українську літературу, тобто ту, що її большевицька влада заборонила була.

Коли ранком 22-го червня впали перші бомби на Львів, а деякі з них біля студентських гуртожитків, то майже всі студенти почали готуватися до розправи з ворогом. Найперше інстинкт підказував не дати себе окупантові виловити. Це був початок німецько-советської війни й всі студенти підлягали мобілізації. Не одного викликало в ночі НКВД на переслухання. Терор підіймався хвилею по цілому краю, НКВД арештувало свідоміших українців. Треба було часто міняти адресу, а дехто скривався у знайомих на селі і тільки члени підпілля гуртково підготовлялися до боротьби за державу. Організували зброю і людей. Аж надійшов радісний день 30-го червня 1941 р., коли то вранці до Львова вступив Український Легіон, очолюваний відомим націоналістичним діячем Романом Шухевичем.

Львів в той час був під враженням великого нечуваного терору НКВД. В розбитих тюрмах Лонцького, Баторого, Замарстинова, Бригідках, Яховича та інших, як й по цілім краю, знайдено гори трупів, по звірськи покалічених людей-жертв, що розкладалися. Маса народу приходили розпізнавати своїх рідних, серед яких Роман Шухевич на Лонцького розпізнав свого рідного брата Юрка, закатованого у звірський спосіб органами НКВД. Про ті московські звірства є вже написана доволі багата література, в 1944 р. в Берліні німці видали урядові матеріали про советські морди у Вінниці, що були поповнені в 1937-38 роках, які нічим не різняться від способу морду, поповненого НКВД в той час у Львові. Оба народовбивства ще чекають свого дослідника й процесу на взір Нюрнбергу чи Айхмана. Світ тоді почув би про методи народоправства в Советському Союзі й з ним інакше розмовляв би.

Наступного дня крім національного прапора на ратуші, українці побачили розліплені пові-

домлення ОУН під проводом Степана Бандери про проголошення Акту відновлення Української Державности та створення українського уряду під головуванням прем'єра Ярослава Стецька.

В залі товариства „Просвіта” відбулися 30.VI. Національні Збори з представників майже всіх українських культурно-громадсько-політичних діячів, які врятувались від большевицьких розстрілів та вивозів, та які перебували в той час у Львові. Слід пригадати нашим т. зв. реальним політикам, що Центральна Рада в Києві 1917 р. була скликана подібним способом й з того ніхто до нині не робить жодної державно-правної квестії. Тому й в цім випадку не слід робити застережень, бо ОУН завжди діяла на широкій громадсько-політичній базі, притягаючи до державотворчого процесу всі політичні угруповання, що в той час бажали незалежної України. Після з'ясування політичної ситуації представниками ОУН, зачитано історичний Акт Відновлення Української Державности,

який присутні прийняли з великим одушевленням та довгими оваціями. Національні Збори заманіфестували перед цілим світом правдиву волю та бажання української нації бути паном на своїй землі. Це був дійсно історичний момент в житті нації, що ще чекає на свого Плютарха та на належне державно-правне дослідження, без політично-групових упереджень та пристрастей. Того самого дня в Львівській радіо-станції імені полк. Євгена Коновальця, проголошено всему світові текст того національного Маніфесту, що його прийняли Національні Збори у Львові, тобто Акт Відновлення Української Державности з 30-го червня 1941 року. негайно текст того акту був розісланий спеціальними післанцями по всіх землях, звільнених від большевиків й майже у всіх більших містах Західної України відбувались національні зібрання, які з одушевленням приймали його. Слід зазначити, що львівські Національні Збори вибрали наміченого Провідником ОУН Ст. Бандерою, Ярослава Стецька Го-

Жертви большевицького терору. Львів, Замарстинів.

Д-р О. Марітзак

ЛИПЕНЬ 1941 РОКУ У ЛЬВОВІ

У різних звідомленнях і спогадах про перші дні німецької окупації західньо-українських земель, а зокрема Східньої Галичини, з кінцем місяця червня 1941 р., нема згадки про дуже важливу подію, яка стоїть у зв'язку з проголошенням в дні 30 червня 1941 р. актом відновлення Української Держави. Коли той акт привітав німецький старшина д-р Ганс Кох (не треба ідентифікувати з Еріхом Кохом, комісарем окупованої Східньої України), в українців Львова виринала надія, що німці належно зорієнтувалися в ситуації на сході Європи, а зокрема в Советському Союзі і піддержать українські національно-державні аспірації. Тому українські провідники взялися зараз же до праці, бо, очевидно, само проголошення відно-

~~~~~  
 ловою Зборів і рівночасно затвердили його на пост Голови Державного Правління відновленої Української Держави, та доручили йому як прем'єрові створити Українське Тимчасове Правління, яке взялося за сформування української діючої влади на теренах, звільнених від московської влади. В Акті було передбачено, що це новостворене Тимчасове Українське Правління, в слушний час підпорядкується Українському Національному Урядові в столиці звільненої від москалів України, в Золотоверхому Києві. Однак політичні чинники Німеччини не погодились на той відважний крок українців, але німців поставлено перед доконаний факт.

Акт відновлення Української Державности 30-го червня 1941 р. дістав моральну підтримку і благословення від обох Ієрархів наших національних церков. Пастирським листом з 1-го липня 1941 р. благословив Митрополит Андрей Шептицький створену Українську Державу та його Прем'єра Ярослава Стецька. Пастирським листом з 10-го липня 1941 р. те саме зробив Митрополит Полікарп. В краю панувало велике одушевлення, хоч не можна було забути про ті всі вчинені в цілому краю советські жажливі морди.

(Закінчення в наступному числі)

ви української державности не вистарчало і треба було її здійснювати.

Само обняття Управи міста Львова мало місцевий характер, і тому слід було перейняти адміністрацію Східньої Галичини, яку залишили втікаючі перед німцями большевики в стані повного хаосу і безпорядку. Перед тодішніми українськими провідниками виникло завдання перейняти адміністрацію українських земель в свої руки і поставити німецьку владу перед доконаний факт. Вже в перших днях липня 1941 року, одержав я запрошення на збори делегатів місцевих українських організацій та політичних партій, скликані Українським Тимчасовим Управлінням, на яких предметом нарад, між іншим, було перейняття адміністрації країни та налагодження відповідного адміністраційного апарату. На згаданих зборах, які названо опісля зборами українських нотаблів, дискутовано справу перейняття Львівського Обласного Управління (давнє Львівське воєвідство) та районних управлінь, введених большевиками. Як відомо, большевики, зайнявши Східню Галичину, змінили давніший її поділ на три воєвідства (Львівське, Станиславівське та Тернопільське) і створили чотири обласні управління, а саме Львівське, Станиславівське, Тернопільське і Дрогобицьке, а на місце повітових староств створили районні управління, які територіально не покривалися зі староствами, але створили менші адміністраційні одиниці. З чотирьох обласних управлінь найбільше значення мало Львівське Обласне Управління, яке визначало напрямні для цілої адміністрації Східньої Галичини. З цього приводу справа обняття Львівського Обласного Управління мала особливе значення.

Найважливішим питанням було: хто має взяти на себе тягар і обов'язок перевести перейняття Львівського Обласного Управління разом з величавою палатою при Губернаторських Валах, де містилося за часів Австрії Намісництво Галичини, за часів Польщі — Львівське Воєвідство, а за большевицької окупації — Львівське Обласне Управління. В дискусії над цією справою несподівано виринала моя кандидату-



ра на голову Львівського Обласного Управління. Зі мною про цю справу ніхто перед засіданням не говорив і мене ця пропозиція заскочила. Я особисто був зломаний недавною трагічною смертю мого 16-літнього сина Романа і не почував себе в силі обняти це відповідальне і тяжке в даній ситуації становище, тим більше, що особисто не довіряв німцям і не бачив вже тоді з їхнього боку розумного відношення до української справи. Я прохав не ставити мою кандидатуру і запропонував на голову д-ра Костя Паньківського, якого хтось з приятелів тоді на засіданні згадав у зв'язку з цією справою. Але д-р Кость Паньківський був тоді неприязний у Львові і, як я опісля дізнався, був призначений на інше відповідальне становище. Не зважаючи на мої застереження, головною особистого характеру, на зборах вирішено повірити мені перейняти Л. О. У., при чому моїм заступником призначено м-ра Ярослава Спольського, а керівником важливого внутрішньо-адміністративного відділу — адвоката д-ра Михайла Росляка з Чорткова.

Зараз же після згаданих зборів зголосився я у митрополита графа Шептицького, який з великим вдоволенням привітав перейняття українцями Л. О. У. і побажав нам успіхів у нашій праці. Перше приміщення знайшли ми в будинку при площі Смольки ч. 3 і там негайно приступили до організування 12 відділів Обласного Управління, призначаючи на персонального референта Івана Стефанишина, б. урядовця Краєвого Союзу для хову і збуту

# ОГОЛОШЕННЯ

За вказівкою № 15 і 2 розпорядки для оборонних потреб проти німецького війська на території Галичини від 2. 10. 1943 (Дирекції Радіоприймачів для Галицької Губернії Ч. 8242) розпорядки № 1 та 2 сува про повернення Польщі Великої Польщі, Східної Силезії та ін. територій Галичини, від 24. 28. 1. 30. року 1944.

## ЗАСУДИЛИ! ВО КАМУ СМЕРТИ!

1. Сторож Роман, урод. 24. 12. 1894 в Чорткові, Україна, український, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
2. Вай Зосим, урод. 18. 06. 1914 в Сторожові м. Галич, Україна, польський, житє в м. Сторожові № 18, за вказівкою № 15.
3. Якович Роман, урод. 05. 12. 1905 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
4. Герасим Петро, урод. 28. 1. 1919 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
5. Коваленко Петро, урод. 28. 12. 1914 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
6. Коваленко Петро, урод. 28. 12. 1914 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
7. Коваленко Петро, урод. 28. 12. 1914 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
8. Коваленко Петро, урод. 28. 12. 1914 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
9. Коваленко Петро, урод. 28. 12. 1914 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
10. Коваленко Петро, урод. 28. 12. 1914 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
11. Коваленко Петро, урод. 28. 12. 1914 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.
12. Коваленко Петро, урод. 28. 12. 1914 в м. Львові, Україна, польський, житє в м. Львові № 101, за вказівкою № 15.

Всі ці особи засуджені до смертної кари. Висновок: всі ці особи засуджені до смертної кари. Висновок: всі ці особи засуджені до смертної кари.

А це діло другого окупанта — німців.

худоби. Після зорганізування відділів, вирішили ми перейняти в посідання палату Л. О. У. при Губернаторських Валах, що довершили при допомозі адвоката і б. посла до польського Союму, д-ра Степана Біляка, який працював

Богослуження в Тернополі з нагоди проголошення відновлення Української Держави.



Д-р Петро Мірзук

## НА ШЛЯХУ ДО ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Смолоскипами негасаючими, що крізь темряву неволі просвічують шлях до великої мети, стали вони — герої нашої визвольної боротьби. Ті, що в безмежній любові до свого народу склали йому в жертві добровільно не тільки всю свою снагу, а й своє власне життя.

Довгий і безприкладно важкий шлях українського народу, що ним він прямує до повернення собі волі у своїй самостійній, соборній державі. Тому у нас не десятки, а десятки тисяч їх, героїв визвольного змагу.

На першому ж місці між ними ті, що не тільки самі сміливо маршували тернистим шляхом, але й вели інших, організуючи й унапрямуючи нашу визвольну боротьбу.

\*\*

Ініціатором і першим організатором новітніх самостійницьких змагань українського народу був МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ. На переломі 19 і 20 віків він пророко проповідус серед своїх земляків історичну правду, що грядуче століт-

~~~~~  
 тоді при Управі м. Львова. Новоприйняті урядовці одержали поручення упорядкувати будинок і бюро, які большевики залишили в повному безладді. Всі члени Обласного Управління взялися із запалом до праці, і вже в недовгому часі почали ми нормальну працю, при чому зобов'язали до служби понад сотню урядовців.

Повітові староства відновили свою діяльність. Львівське Повітове Староство стало організаційним зразком для інших повітових староств. Незабаром нав'язано було тісніший зв'язок між Л. О. У. та повітовими староствами, а інші обласні Управління зголосили готовість співпрацювати з Л. О. У., признаючи йому керівну ролу в адміністрації цілою Галичиною, чи як німці називали „Дистриктом Галичина”. Особливо щиро відгукнувся окремим письмом до мене і точним звітом з діяльності д-р Княжинський від Станиславівського Обласного Управління. Значна частина Станиславівщини була зайнята мадярськими військами і там настали інші умовини для налагодження адміністрації, як у львівській області.

тя буде століттям націоналізму, століттям, у якому всі поневолені народи стануть до безкомпромислового змагу за свою національно-державну самостійність. А тому й закликає український народ готуватись спішно до кривавої розправи з наїзниками, щоб бути готовими вже в недалекому майбутньому перевести в дію клич великого Тараса — „вставайте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте!” Юнаком присягає він на могилі Шевченка віддати все своє життя великій справі підготовки українського народу до здійснення Шевченкового заповіту і залишається вірним своїй присязі аж до загибуні. Братство Тарасівців, Українська Революційна Партія, Українська Народна Партія, в яких клич „За самостійну соборну Українську Державу від Тиси по Кавказ” стає основою їх політичної програми, це етапи дії Міхновського від юних літ, молодости аж до вибуху світової війни. А коли буревій революції звалив царський трон, він всю свою снагу, кожную хвилину свого життя віддає організуванню української збройної сили, що повинна стати на сторожі самостійности Української Держави. Хвиля соціалістичного дурману грозила втопити в пелюшках волю України. З незламністю титана протиставляється тому Микола Міхновський і врешті, 22 січня 1918 року ідея, за яку він так незламно боровся десятки літ, стає політичним, законним Актом: Україна стає по віках неволі знову самостійною, ні від кого незалежною Державою.

Терор московсько-большевицьких орд, що залили Україну, забрав і його дорогоцінне життя. Упав Міхновський у розгарі організування протибольшевицького підпілля на рідній землі. Упав він, як могутній дуб, не зігнувшись перед наїзником.

Його все життя, його незламне змагання в пропагуванні самостійницьких ідей і його геройська загибель — це той перший негасаючий смолоскип, що не тільки на першому етапі новітніх державницьких змагань українського народу ясно просвічував йому шлях до великої мети. Він і сьогодні сяє нам ясно, як і колись.

**

Визвольну боротьбу українського народу 1918—1923 років очолив СИМОН ПЕТЛЮРА. Той, хто як колись Савло перетворився в Павла, щоб боротися за правду. Як член соціалістичної партії, він поборював зразу Міхновського, але швидко Петлюра збагнув велич ідеї, що за неї змагався Міхновський. А тому й сміливо зривав з патріотизмом партії, виходить з рядів державно-руйниницького соціалістичного руху і з партійного діяча перетворюється в провідника відродженої нації. Жива, споконвічна правда, що з московськими варварами, так довго, як довго вони не виречуться злочинного заміру поневолювати Україну, можна говорити тільки мовою зброї, правда, яку гідно пригадали збройні змагання 1918—1923 років, нерозривно зв'язана з іменем Головного Отамана Симона Петлюри.

Його смерть тільки скріпила ясність полум'я, що ним він спалахнув в великий мент і що ним він освічує шлях визвольної боротьби грядучим поколінням.

**

Жемчугами гарячої крові, пролітої в обороні Золотоверхого, освятив ідею соборності вже в первопочинах відновлення Української Держави по упадку царату ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ, організатор і командир Січових Стрільців. Твердим, міцним, невгнутим, мов граніт проходить він всі важкі етапи Визвольних Змагань. А коли „встоятись не було сили” і змора зневіри стала грізною загрозою загального заломання, він, полк. Євген Коновалець, організує революційне підпілля УВО-ОУН, наснажує народ новим патосом революційної боротьби і скеровує його на ясний шлях націоналістичної революції.

Під його керівництвом ідеологія українського націоналізму опановує душу українського загалу, всіх його прошарків, а міць революційної організованости вказує правильний шлях дальшої безкомпромісової боротьби.

Від вибуху злочинної ворожої бомби упало на вулиці чужого міста тіло полк. Євгена Коновальця. Але іскри його палкої душі розприслись по всій Україні, запалюючи до бою мірияди тих, що вже в найближчих роках стали неустрашимими бійцями Української Повстанської Армії.

**

Гідним наслідником полк. Є. Коновальця став СТЕПАН БАНДЕРА. На небезпечному закруті історії, коли аж надто грізною стала небезпека, що й кадри революційного авангарду українського визвольного руху зуміє хтось приспати й непомітно звести на манівці угодовецтва з німецьким наїзником, Степан Бандера сміливо підносить високо угору прапор державного самостійництва і вміло скеровує український революційно-визвольний рух, а з ним і весь український народ, на шлях безкомпромісової боротьби за Українську Державу проти підступних, злочинних замірів гітлерівської Німеччини.

Безкомпромісовість, чіткість і несплямленість революційної боротьби за Українську Державу проти кожного, хто хоче поневолювати Україну, вороги не без причини охрестили іменем Бандери.

Бувши невгнутим в усіх умовах, аж до загибину, Степан Бандера залишиться назавжди сіяючим символом безкомпромісовости в боротьбі за самостійність Української Держави.

**

Уосібленням героїзму збройної боротьби українського народу, що велася в час другої світової війни під прапорами Української Повстанської Армії, являється її командир — генерал ТАРАС ЧУПРИНКА-ЧУХЕВИЧ. Чином збройного спротиву гітлерівській Німеччині український нарід під проводом ген. Т. Чупринки-Шухевича задокументував перед усім світом, що українська нація не тільки не кориться перед Німеччиною, не вислуговується їй, як це твердили наші вороги, але рішена боротися активно проти гітлерівської Німеччини так само, як і проти Москви тоді, коли хилилося в покорі перед гітлерівською Німеччиною чимало інших європейських народів.

Геройська загибель ген. Чупринки-Шухевича, Голови Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради на рідній землі у збройному бою з московсько-большевицькими наїзниками звернула увагу всього вільного світу на те, що червона Москва не визволяє, але поневолює нації одну за одною, алярмуючи про конечність підготовки до смертельної розправи з Москвою в обороні свободи всього світу й всієї західньої культури.

Ігнат Білинський

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ВИМАГАЄ ЗАСУДИТИ МОСКОВСЬКИЙ КОЛОНІАЛІЗМ

Непростима політична наївність т. зв. експертів

Чимало т. зв. експертів від справ советської Росії наївно надіялися на еволюцію в ССРСР в напрямі ліберальнішого курсу. Ці наївні політики вказували на децентралізацію влади та на применшення ролі поліції як на позначки тої ж ними прагненої еволюції. Тимчасом факти промовляють сильніше за словні деклярації. І так вся поведінка керівників ССРСР, а зокрема їхня підступна, підривна й безоглядна політика в Конго, Ляосі і в Кубі тільки підтверджує те, що було незаперечною правдою, а саме: ніяка „мирна коекзистенція” не є можлива з Москвою, бо вона рішилася загарбати весь світ та встановити гльобальну советську державу. Та ж ніхто інший, а якраз Хрущов заповів, що він похоронить Америку, а наші внуки житимуть в комуністичній системі. І це не так ось нехотячи „йому вирвалось”, але він свідомо це пізніше повторив. Дивно, що на Заході не хочуть брати цієї його неоднократної заяви так, як вона дослівно звучить. Це ще тим дивніше, що Захід вже раз поповнив ту саму помилку, а саме не брав дослівно погрози іншого диктатора т. є. А. Гітлера, який свої пляни виклав чимало років раніше, а саме в своїй книзі „Майн Кампф”. Ніби на кепський жарт тепер американські кіна висвітлюють фільм п. з. „Майн Кампф”. Чи хочуть жадні сенсацій американці повторити колись цей жарт знову і виставляти колись фільм Хрущо-

Темрявою встелює всі шляхи неволя, зневіра й байдужність вриваються й загниджуються в душах тих, що їм доводиться жити далеко від рідної землі. Тому, у день Свята Героїв ми згадаймо провідних героїв нашої визвольної боротьби не тільки для того, щоб віддати їм належну пошану, але й для того, щоб сяйво величі їхньої посвяти, їхньої міці й незламності в прямуманні до мети освітлювало й нам шлях, що ним ми обов'язані незмінно прямувати, а їхній світлий приклад щоб зогрівав нас повсякденно в праці в користь привернення нашому народові волі у відновленій Українській Державі.

ва п. з. „Ми вас похоронимо”. Ми побоюємося, що тоді може бути дещо запізно. В дійсності, не можна надіятися на жадну еволюцію всередині ССРСР та на можливість коекзистенції та ще й мирної, бо лідери ССРСР є завзяті, фанатичні комуністи й це є їхній реальний, а не фантастичний плян підпорядкувати комунізму й при його допомозі остаточно підчинити Росії весь світ. До здійснення цього пляну вони холодно, цинічно, рафіновано, безоглядно або, як кажуть, по трупах змагаються, і було б непростимо наївно не числитися або поменшувати загрозу, перед якою стоїть весь вільний світ.

Колоніялізм і імперіялізм ССРСР

ССРСР вміло приховує перед світовою опінією той факт, що він сам є найбільше колоніяльний і його колоніялізм не маліє, але росте. Під час 15-ої сесії ОН Хрущов підняв питання колоніялізму. Він гостро атакував Америку, Англію, Францію, Бельгію та інші західні країни та заявляв про те, що він говорить від імені „ста мільйонів колоніяльних народів” Азії та Африки. Треба дуже жалувати, що тільки деякі менші країни мали відвагу показати пальцем на колоніялізм Москви, під гнетом якої мільйони народів, що мали колись свою незалежну державу, терплять найгіршу неволю й колоніяльне життя. Незрозуміло, як і чому західні великодержави не підняли питання про те, що чейже не можна говорити про ССРСР як про однородну націю так, як це можна говорити про Францію чи Японію. ССРСР є невідільна імперія, що складається з багатьох підбитих москалями народів, що їхні господарські, культурні, інтелектуальні й робітні сили та ж Москва експлуатує в пляні поширення й росту своєї російської імперії.

В наслідок легалістичного мислення прийнялася на Заході звичка ділити сателітів й колоніяльні народи ССРСР на дві групи т. є на зовнішніх і на внутрішніх сателітів. До зовнішніх зачисляються ці неросійські країни, які дякуючи помилкам Альянтів в Ялті та Потсдамі попали після другої світової війни під володіння

СССР, які нібито є номінально незалежними, але насправді ними кермують льокальні комуністичні партії, які з черги керуються директивами ЦК в Москві. це такі країни: Польща, Східня Німеччина, Мадярщина, Чехословаччина, Румунія, Альбанія, Югославія, Болгарія, Зовнішня Монголія, Північна Корея та Північний В'єтнам.

До внутрішніх сателітів, тобто народів, що мали в 1918-20 рр. свої незалежні держави, але їх насильно приєднали своїми окупаційними військами Ленін, Троцький та Сталін, належать такі країни: Україна, Білорусь, Грузія, Вірменія, Козакія, Азербейджан та Туркестан. Окреме положення мають Литва, Лотва та Естонія, які вдержали свою самостійність до другої світової війни, але сьогодні головно під впливом советської пропаганди та фактичного СССР створеного стану, переходять на становище т. зв. внутрішніх сателітів. Російський режим був накинений цим народам проти їхньої волі, насильно, він був принесений на штиках, чи то москалів чи то московських наємників. І платонічна заява в конституції СССР про те, що ці народи є самостійні „вплоть до відделенія” нічого не значить, бо як вчить приклад з Мадярщиною чи ще раніше з Україною, Москва танками здушує всяку думку про вихід з Советського Союзу. Навпаки, ніякої свободи не мають ці народи, але Москва безжалісно проводить економічну експлуатацію, терор, русифікацію, розстріли, депортацію та ґеноцид.

Якщо ОН повинні так, як це пропонує Хрущов одностайно стати проти колоніялізму, то вони насамперед мусять засудити колоніялізм в СССР. Колоніялізм бо й імперіялізм Москви є найбільшою загрозою для Заходу, а зокрема Америки. Над цим немає потреби спинятися. Зате треба завжди і всюди нагадувати західнім політикам і авторам про те, що вони поповнюють велику політичну помилку, коли при атакуванні московського імперіялізму згадують тільки про т. зв. зовнішніх (екстерних) сателітів. Бо ж не треба нікому забувати про те, що власне завдяки поневоленню України та інших т. зв. внутрішніх сателітів, що власне експлуатуючи терен між Балтійським і Чорним морями Росія має змогу експандувати. Без доступу до Чорного та Балтійського морів, мо-

КОНФЕРЕНЦІЯ АНТИКОМУНІСТИЧНОЇ ЛІГИ АЗІЙСЬКИХ НАРОДІВ — Я. СТЕЦЬКО УЧАСНИКОМ

АБН ЗАВЖДИ ЦІКАВИВСЯ ДІЯЛЬНІСТЮ АПАКЛ.

VII-ма Конференція Антикомуністичної Ліги Народів Азії (АПАКЛ) відбулася в Манілі, Філіппіни, в днях 2—5 травня 1961 р., в авлі університету св. Томи в Манілі в приявності понад 1500 представників різних діянок життя включно з членами дипломатичного і консулярного корпусу, церковних Ієрархій Філіппін, з кардиналом на чолі й членами уряду.

Під час Конференції промовляли президент держави, віцепрезидент, міністер закордонних справ, міністер оборони, головнокомандуючий армією Філіппін, сенатор ЗДА Томас Дагд, амбасадор ЗДА в Манілі Дж. Д. Гікерсон, амбасадор Китаю Мао Лян Туан, голови всіх делегацій, у тому теж голова ЦК АБН, кол. голова Українського Державного Правління, Ярослав Стецько.

Поза пленарними сесіями радили п'ять комісій. У Комісії Резолюційній і Деклярації приймали теж участь делегати АБН. Делегація АБН мала змогу під час численних дискусій і прийняти на честь делегатів, як теж авдієнцій у міністра закордонних справ Філіппін Ф. Сперано, чи коктейл-парі в амбасадора Китаю та ін. з'ясувати точку зору на проблеми світової політики АБН і українського революційно-визвольного руху.

Членами АПАКЛ були досі: Австралія, Бірма, Китай, Гонг Конг, Іран, Японія, Йордан, Корея, Макао, Маляя, Непаль, Нова Зеландія, Пакістан, Філіппіни, Ріюкію, Сінгапур, Тайланд, Туреччина, В'єтнам. На цій Конференції були обсерваторами: Цейлон, Північне Борнео, Конго (Леопольдсвіль), Конго (Бразавіль), Лівія, Мадаґаскар, Марокко, ЗДА, Франція, Ливан, Індія, Індонезія, Ліберія, що являються обсерваторами, ц. р. мали труднощі у приїзді. Всі приявні обсервато-

сковський імперіялізм був би позбавлений своїх стратегічних і геополітичних шляхів і був би примушений занятися своїми внутрішніми справами, а не загрожувати Америці в Кубі чи загрожувати Азії в Ляосі й Африці в Конго і т. д. Треба тямити всім стратегам майбутнього ладу в світі те, що Україна, Грузія, Білорусь і другі країни, що їх чомусь названо внутрішніми сателітами, не перестали боротися проти московського колоніялізму і не перестануть, а це відтягає сили російської імперії. Цього фактора ніякий реальний політик не стане легковажити, і хто справді бажає знищення колоніялізму й імперіялізму, той мусить засудити перш за все імперіялізм Москви.

ри від поодиноких народів стали членами АПАКЛ, при відповідній зміні Хартії АПАКЛ.

Як обсерватори були прийнятні й такими осталися міжнародні організації — Антибольшевицький Блок Народів (АБН), Америко-Азійська Організація для науково-вишкільної виміни (ААЕЕ), Інтернаціональний Комітет для інформації і соціальної активності (ЦІАС), „Вільний Фронт”, Міжнародна Конференція для політичної війни ССРСР, Асамблея Поневолених Європейських народів, НТС (московська емігрантська організація) не був узагалі в ніякому характері прийнятний.

Американську делегацію очолював сенатор Дадд; були також прийнятні проф. д-р Джеймс Бирнґем, проф. Дейвид Н. Ров, проф. д-р У. Гленн, Дейвид Мартін, полковник Донован П. Єуль (Рада Дослідів, Вашингтон) та ін.; австралійську делегацію очолювали сенатор Брансон, посол Ш. Фалькіндер і ін.

Головою АПАКЛ обрано голову японської делегації проф. д-ра Тетзузу Ватанабе, президента Асоціації „Вільна Азія”, предсідн. японської Палати Торгівлі, Токіо, на місце Філіппінця конгр. Р. Ваґадсінґа. Чергова Конференція має відбутися в Токіо.

VII. Конференція прийняла низку резолюцій і декларацію в справі загально-світового положення, зокрема в Азії, в справі голоду на китайському континенті, в справі Ляосу, Північного В'єтнаму, Кореї, Тибету, проти „епізменту”, проти політики „коекзистенції”, невтралізму, присвячуючи окрему увагу справі національно-визвольної антиімперіальної і антикомуністичної революційної боротьби поневолених московським колоніялізмом народів у ССРСР і в т. зв. сателітних країнах.

VII. Конференція АПАКЛ одностайно заявила свою підтримку ідеї національно-державної незалежності уярмлених московським імперіялізмом і комунізмом народів, називаючи поименно Україну, Грузію, Туркестан, Білорусь, Азербайджан, Болгарію, Польщу, Литву й ін., як теж закликала уряди й народи вільного світу дати активну поміч національно-уярмленим большевизмом народам у їхній боротьбі за національно-державну незалежність і волю.

Таким чином VII. Конференція АПАКЛ заявила проти московського імперіялізму, за розвал московської колоніальної імперії, останньої у світі. НТС і його попутник АЦЕН зазнали чергової поразки.

Декларація VII. Конференції АПАКЛ-у

Конференція розглянула уважно й подрібно біжучу міжнародню ситуацію. Конференція вважає, що світовий комуністичний рух, який нищить людську свободу і стримує соціальний поступ, має позначки занепаду і розкладу. Багато поважних змін наступило у комуністичному бльоці від часу шостої конференції АПАКЛ-у в Тайпей, минулого року. Такі позначки, як внутрішня боротьба за владу, ідеологічне замішання та розходження, економічна депресія і небували голодові катастрофи, разом із незадоволеними і опозицією народніх мас із причини комуністичного невдалого способу правління, явно доказують скорий занепад комуністичної

системи. І цю обставину не може закрити комуністичне вихвалювання, що все в порядку, або погрожування військовими акціями.

Міжнародна комуністична конференція, яка у листопаді минулого року відбулася в Москві, мала подвійні умети. З одного боку старалася вона вирішити внутрішні противоріччя та скріпити провід російських комуністів у соціалістичному таборі світу, а з другого боку вона об'явила З'єдинені Держави Північної Америки своїм головним ворогом та розпочала загальний наступ на вільний світ, сподіваючися таким способом відвернути у себе дома внутрішні кризи комунізму. При цьому обрано різні тактики агресії в різних країнах світу. І так в Європі висунули комуністи замість холодної війни мирову офензиву, щоб сіяти таким способом зерна незгоди між державами бльоку НАТО. В Азії, Африці та Латинській Америці вдають вони, що симпатизують з антиколоніальним рухом та завізвали до творення „національних демократичних об'єднаних фронтів”, щоб таким способом посилити своє непомітне проникання та підірвати роботу й викликати периферійні війни. Для цієї мети повірено китайським комуністам грати головну роль. Внутрі демократичних країв закликали комуністи до соціальних революцій, щоб викликати неспокій серед народніх мас, а крім цього старалися посилювати парламентарну боротьбу, щоб без ведення озброєної війни захопити в свої руки політичну владу.

Вільний світ був схильний робити комуністам уступки. Це й якраз уможливило комуністичному бльокові посилити свої провокації та агресії. Небезпечно положення в Ляосі, незгоди в Конґу, поступова комунізація Куби і чим далі, тим більше непевне положення в багатьох країнах треба всюди приписувати невдалим спробам спинити в поважний спосіб похід комунізму та московського імперіялізму.

Комунізм є спільним ворогом вільного світу і тому передовсім необхідно, якщо маємо побороти таку ворожу силу, залишити всякі спроби компромісу та мирної політики, бо лише так скріпимо єдність між вільними народами та співпрацю у спільній протикомуністичній боротьбі. Особливо закликаємо З'єдинені Держави Північної Америки в їх характері провідника вільного світу зайняти недвозначне становище і не допустити до дальших територіяльних здобутків комуністичними силами. Рівночасно народи Азії, Африки та Австралії зобов'язані зімкнути всі свої сили та співпрацювати для оборони власної волі й безпеки.

Виходячи з теперішнього міжнароднього положення, ми піддаємо слідуочі міркування та допорушення на розгляд народів та влад вільного світу:

1. Треба посилити наші змагання, щоб викрити внутрішні кризи в нутрі комуністичного бльоку та його агресивні інтриґи по відбутті комуністичної конференції в Москві. В першу чергу треба постійно вказувати на те, що т. зв. „національні визвольні війни” й „об'єднані національні демократичні фронти” не є нічим іншим, як плянами комунізації та поневолення азійських і африканських народів.

2. Треба всіма силами підтримати національну незалежність та територіальну ненарушимість Ляосу, ударемнити всякі змагання, які зміряють до поділу цієї країни, при чому Патет Ляо не сміє брати участь у коаліційній владі. Також закликаємо З'єдинені Держави Північної Америки та інші краї вільного світу, зайняти тверде становище на будучій женеvській конференції. Закликаємо держави СЕАТО й усі вільні народи Азії дати належну поміч Ляосові, якщо ця загрожена країна не може бути врятована іншим способом.

3. Ми з притиском підкреслюємо нашу симпатію та поміч для африканських народів в їхніх змаганнях, оборонити свою волю та незалежність, закликаємо Об'єднані Нації прийняти потрібні міри, щоб перешкодити Советській Росії та китайським комуністам вмішуватись у внутрішні справи Конга з тією одинокою метою, щоб скомунізувати весь край.

4. Дамо всяку поміч президентові ЗДА Кеннеді в його сильній поставі проти міжнародної комуністичної інтервенції в обох Америках. Закликаємо всі демократичні країни відстоювати кріпко справдішню волю і незалежність Куби та кубинського народу.

5. Вважаємо китайських комуністів російськими маріонетками, які по засудженні їх на форумі Об'єднаних Націй як агресорів насильно завели тиранську систему т. зв. „народних комун” на китайському суходолі, засуджуючи китайський народ на голодове існування, і які чимраз більше посилюють своє проникання та підривну роботу в Азії, Африці і Латинській Америці. Допущення такого режиму до Об'єднаних Націй противилося б замірам та духові Хартії Об'єднаних Націй. Ми рішуче противимось допущенню до Об'єднаних Націй як китайських комуністів, так і т. зв. „двох Китаїв”. Ми даємо нашу повну поміч Корейській і Вієтнамській Республікам у їхньому змаганні, бути прийнятими в члени Об'єднаних Націй.

6. З людських міркувань підтримуємо почин през. Чіанг Кай-шека, скерований на підтримання китайського континенту і голодуючого китайського народу та закликаємо всю світову опінію домагатися від китайських комуністів, щоб вони відкрили свої пристані та шляхи для підвозу помічі в голодових областях і застановили постійний вивіз харчових продуктів. Закликаємо також народи вільного світу не купувати харчові продукти, які вивозять китайські комуністи коштом голодуючого народу китайського суходолу.

7. Закликаємо демократичні народи Азії й Африки зімкнути свої ряди та посилити регіональні системи колективної безпеки. Також закликаємо економічно добре ситуовані країни вільного світу, посилити свою економічну й технічну поміч азійським і африканським народам, щоб таким способом поліпшити їх життєвий рівень та ударемнити комуністичне проникання й комуністичні підшепти.

Вкінці закликаємо уряди та народи вільного світу дати більшу поміч поневоленим народам за залізною занавісою в їхній боротьбі за волю та національну незалежність, проклямувати політику визволення поне-

Євген Ляховиз

НЕ ПРИКРИВАЙМО ПОЛІТИЧНИХ НЕДОЛІКІВ ВРОДЖЕНОЮ КУЛЬТУРОЮ МАС

Було і є найважливішим (від кількох віків) завданням українського народу не що інше, але якраз оце: скинути з себе придавлююче й принижуюче панування чужинців над українською нацією та збудувати свою Самостійну Соборну Українську Державу. І коли ми про це будемо постійно пам'ятати, то тоді між іншим не з дрібною міркою підходитимемо, як це дехто з малих людей пробує робити, але з належною оцінкою до Акту 30 червня 1941 р. І саме в цьому нині найголовнішому відтинку, тобто в політичній ділянці, ми натрапляємо на великі труднощі не тільки з боку ворогів української державної самостійності, але також з боку нас самих, тобто з причини наших внутрішніх недоліків. На цю ділянку наших визвольних змагань самі ми сиплемо цілі гори деструктивної критики, яка не то, що не допомагає щось поправити, яка не лікує зовсім, але якраз навпаки тільки затроює наше збірне життя. Шукаючи за чистим повітрям, ми інколи пробуємо його найти не там, де треба, а саме в похвалах для нас самих, в похвалах нашого культурного кола, нашого національного естетичного смаку, нашої надзвичайно мелодійної мови, чару пісні, зокрема народньої, танку, побутових звичаїв і т. п. Нерідко, з метою виправдати недоліки української провідної верстви, покликуємося на традиційну глибоку мораль і природню мудрість широких українських, переважно селянських мас.

Ну що ж, тонке відчуження естетики та вроджена етичність і культурність мас — це, здається, волених народів, підтримувати всемірно організації, які створили втікачі з поневолених країн, дати політичний азиль усім тим втікачам, які обрали волю, негайно визнати та дати поміч усім тим протикомуністичним урядам, які можуть створитися за залізною занавісою.

Ми свято переконані в тому, що завдяки щиросердечній співпраці всіх волелюбних народів незадовго напевно прийде той день, коли серед людства запанує повне благословення вільного і мирного співжиття. Наша Ліга зобов'язує себе святочно до можливо скорого здійснення такого міжнародного порядку на землі.

ється, цілком безспірні факти нашого збірного життя. Але ж це звичайнісіньке лицемірство, коли ми намагаємося закривати наші невдачні політичні змагання гарними рисами культурности мас. Бо ж культура мас — це одна справа, а зовсім друга справа наша політична нездарність. Треба про це виразно казати і не треба дозволяти політичним невдахам заслонюватися прекрасними параванами із народньої культури мас.

— о —

Українська нація є одною з шляхетних віток людського роду. У своїх найширших шарах вона не тільки плекає глибоко моральні засади, але в згоді з ними переживає своє дійсне життя. Українці не тільки говорять про красу, але й творять її в народнім мистецтві і в гарних народніх звичаях. Тепер же боротьба народу за волю, це, насамперед, її власне завдання. Та в дальшій аналізі, це є не тільки боротьба за національні інтереси українського народу, але й боротьба за щось, що є спільне й дороге для всього людського роду. Це боротьба за щось вартісне в універсальному розумінні, це боротьба людини за право бути собою, і власною, непримушеною волею спрямовувати своє індивідуальне і збірне життя до національного, а далі до універсального ідеалу. Всі, хто мають зрозуміння для цих універсальних вартостей, повинні доложити зусиль в тому напрямі, щоби ті вартості не пропали в українському народі. Якби ці вартості пропали, то насамперед потерпить український нарід, а в дальшому усе людство. Все ж український відтинок нині найбільше загрожений. Нашим обов'язком є і буде видати з себе максимум сил, щоби не заломити нашого, а далі й цілого, тобто світового фронту, що по одному боці його стоять ті універсальні вартості свободи, а по другому — сили сатани.

Українська провідна верства мусить зрозуміти те, що не тільки світ має моральну відповідальність перед визвольним фронтом українського народу, але саме вона, українська провідна верства, має моральну відповідальність перед світом. В першу чергу вона мусить дати безспірний доказ на те, що вона виявила максимум відпору на своєму власному фронті і далі продовжує робити все можливе, щоби не

допустити до прориву, до заломання лінії тих універсальних вартостей.

Під поняттям цієї лінії не треба розуміти якоїсь географічної лінії і не треба з докором вказувати пальцем на певні елементи по цьому боці залізної заслони. Лінія моральних універсальних вартостей не перетинає ніяких географічних територій, не спинюється перед ріками, ні перед пасмами гір. Ця лінія перетинає кожний край, кожний нарід внутрі. Там, по тому боці залізної заслони, зокрема серед широких українських мас, є легіони лицарів, які борються по боці універсальної правди. Зновже по цьому боці залізної заслони є чимало темних сил, які чи з глупоти чи свідомо, допомагають сатанічним силам.

Деколи ми з докором звертаємося до чужинців: чому не зробите порядку в себе? Але будьмо щирі і запитаймо себе: чи ми зробили порядок в нас самих? Це ж наш власний, український відтинок є під найтяжчим натиском. Більше того, український нарід є в смертельній загрозі. Чи зробили ми чистку в себе? Чи достатньо скристалізували наші ідеали, чи розуміємо так, як треба ті універсальні вартості, довкола яких ведеться тепер боротьба, та в ім'я яких ми апелюємо до світу? Треба ще раз підкреслити те, що щось інше є етичні та естетичні світовідчужання українського народу, а щось зовсім інше наша політична робота, яку називаємо „визвольною боротьбою” та в якій ми часто поповнюємо непростими гріхи. Коли одне гарне, то це ще не значить, що через це саме і друге є гарне. Не закриваймо й не оброняймо другого першим, бо тим обдурюємо себе. Чейже політична робота є завжди реальним виявом ідеологічної підготовки. Тим часом у нас іноді на провідні місця в політичному житті висувалися одиниці, що, або не доцінювали, або свідомо применшували ролі ідеологічного. Яка ж політика може обійтися без виразного ідеологічного оформлення? Так то з якого боку ми не підходили б до наших визвольницьких змагань, то завжди вийде наверх потреба ідеологічної підготовки, ідеологічної клярифікації і нової інтерпретації підставових елементів нашої ідеології. Нічого не допоможе нам покликатися на більшу чи меншу культурність, етичність наших мас, — ми не можемо нездарність української політичної еліти

Инж. Евгений Маланюк

ПРО ГРЕЦЬКИЙ ПІДКЛАД УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ*)

Визначний історіософ, приятель Гете і учитель нашого Максимовича, Йоган Готфрід Гердер написав 1769 р.: Україна стане колись новою Елладою. Прекрасне підсоння цієї країни, погідна вдача народу, його музичний хист, плодюча земля — колись обудиться. Із малих племен, якими адже ж були колись греки, постане велика культурна нація. Її межі простягнуться до Чорного моря, а відтіля ген у широкий світ... Так то комплекс Еллади в цілокупності наших культурних наверстовань дуже могутній. Ні асиро-вавилонські „царі царів”, ні перські падишахи, ні єгипетські фараони з їх пляновими господарками і „соціалістичним будівництвом” пірамід, як рівнож, ні піски пустинь, ні орди кочовиків, ні монотонне виття азійського шамана — не лише не імпували б грекові, але просто залишалися б поза кругом його розуміння.

Коли Еллада будувала (а вона будувала багато, і навіки), то це не був потворний пам'ятник калічених наганячами рабів, а надхненний гимн радісної своєю творчістю людської праці і людського генія — Партедон (зруйнований допіру 1687 року!). Коли Еллада „різьбила з мarmору своїх богів”, то не були то вавилонські „ваали”, циклопічні одоробла Азії чи обожувані песиголовці Єгипту, — то була глибоколюдська довершеність і краса, краса — перш за все.

~~~~~  
 прислонювати гарними культурними прикметами нашого загалу. Той загал надзвичайно чуло й прихильно зустрів, напр., Акт відновлення Української Державности 30 червня 1941 р., той загал пішов в повстанські лави і продовжує засилювати ряди непокорених борців за свободу української нації й української людини, а представники т. зв. опортуністичних політичних партій або розгубилися, або вийшовши на чужину, продовжують применшувати цей акт і так демобілізувати всенаціональний потенціал до боротьби за підставові українські і вселюдські ідеали свободи, християнської моралі й правди.

В світлі людяної, антропоцентричної релігійності Еллади стає зрозумілою нам генетична лінія і нашої релігійної свідомости, в якій „Христос іде за плугом”, а „Марія їсти носить”. Щож говорити про місце *краси* в нашій духовості, в нашій творчості, в нашій побуті? Це річ настільки очевидна, що не вимагає обговорення. Чи візьмемо наші вишивки, чи наші писанки, чи наш народній стрій, чи пісню, чи хату, чи цяцьковані у гуцулів речі — все це просякнене характеристичним панестецизмом. У якого іншого з сучасних нам народів вживається, напр., слово „гарний” не в значенні лише „красний”, а в значенні внутрішньої якості, доброти, вартості (гарна людина)?

Думаю, отже, що комплекс Еллади це глибокий поклад в культурних наверстовуваннях України. Думаю навіть, що той поклад без більшої помилки можна вважати за *підклад* нашої культури. Згадаймо хоча б своєрідний „гуманізм” чи то „Руської Правди” (де була кара за образу людської гідности), чи „Поученіє” Мономаха („винний, чи невинний — не убивайте!”), гуманізм, що на 3-4 століття випередив західноєвропейський. Антично-грецька генеза цього гуманізму (як, зрештою, пізнішого західноєвропейського — також) не підлягає сумніву. Наш старокиївський гуманізм з'явився лише безпосередніше, власне наслідком причин чисто геокультурних, — географічної приналежности до світу Еллади.

Я полишаю на боці спробу оцінки антично-грецького складника нашої культури під державницьким кутом. Цей культурний складник в наших геополітичних умовах, в сусідстві з варварами і періодичними навалами зі Сходу і Півночі не лише не озброював, але може навіть обеззброював. Цей з природи речі, культуроплідний, культуротворчий складник дуже трудно було б назвати державнотворчим. І власне, державнотворчим був Рим. Але стопа римського легіонера ніколи не ступила глибше на землю нашої Батьківщини. Своєрідним ерзацом Риму для нас були готи чи варяги. Потім на зміну Елладі прийшла Візантія, своє-

\*) З „Нарисів з історії нашої культури”.

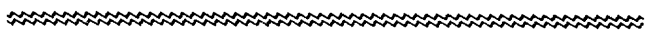
Михайло Островерха

## МИСТЕЦЬКА ВИСТАВКА в соті роковини Великого Кобзаря України

„У соті роковини смерти Великого Кобзаря України Тараса Шевченка Об'єднання Мистців Українців у Америці вшановує Його пам'ять цією скромною виставою”.

Так звучить присвята в каталозі згаданої вистави, що була відкрита в приміщеннях Українського Літературно-Мистецького Клубу в Нью Йорку 28 травня 1961 й тривала до 11 червня 1961. Виставлено — малярство, графіку, скульптуру. Нагода вельми вимовна й важлива: великі роковини. Дещо вражає нерівномірне розложення експонатів по їх мистецьким вартостям: сильні твори б'ють малих, а слабші твори зовсім пропадають при сильних.

Вистава має, у малярстві, два сильні, імпульсанти, високомистецькі акценти: твори Олексія Гриценка й Михайла Мороза. В різьбі веде Сергій Литвиненко, зокрема своїм щасливим „Моментом” і твором „Гетьман І. Мазепа” (бронза, частина пам'ятника на „Союзівку”). То тут, то там вириваються праці, що привертають нашу увагу своїми вмело згармонізованими кольорами — М. Гарасовська-Дачишин, „У парку”, — своїм рисунком, тоном і взагалі культурою — О. Дядинюк, — градацією кольорів, що наче чудове музичне „крещендо” — Г. Мазепа-Коваль, — ноткою настроєвості — С. Гординський, — вдумливістю і незмінним мистецьким смаком — П. Мегик, — тендітністю та бравурністю — Л. Морозова, — теплою декоративністю площі, хоч, як лірик, радше повинна давати простори, перспективу — М. Неділко, — зухвалою й визивною, правда, веселою недбалістю у логіці мазків — І. Нижник-Винників, — сердечністю, щирістю і вмінням,



рідна синтеза Еллади і Риму. З упадком Царгороду культура нашої землі вже починає мати два вогнища — на сході і заході. І образ культурних та й політичних границь нашої землі вже з кола, з осередком у Києві, перетворюються на еліпсу.

зокрема в творі „Аргентина тропічна і Аргентина Вогненної Землі” — В. Цимбал.

Вибиваються тут сильно і Б. Божемський, що підкреслено шукає нового, „свого” вислову, і відома нам усім своїми займливими монотипами С. Зарицька-Омельченко, і декоративний та легкої руки О. Клишко, і проворною й „набитою рукою” М. Кричевський, і живий, талановитий, але розгублений, а тим самим і безстильний В. Ласовський, і старої й доброї школи С. Макаренко, і уважний та виразистий Б. Пачовський, і здібна й майстерна Н. Сомко, і важкий, а краще було б: легко-брудно-сірий своїм тоном, Д. Шолдра. — Далі, нові нам, вимовні рисунком, вичуттям і розложенням кольору та виразом — Я. Вижницький і Б. Титла, якого лінія незвичайно естетична. Усіх мистців, що беруть участь у цій виставі, тридцять і три.

Вистава присвячена роковинам смерти Тараса Шевченка. То й не диво, що тут виставлено й портрети поета. Одні мистці тримаються традиційної іконографії Шевченка, інші ж за сміло відходять від неї. Воліємо тих, що тримаються традиції, бо й нема потреби відходити від неї і творити нові риси обличчя поета; ми ж маємо оригінальні фотографічні знімки Т. Шевченка, а врешті, і це таки важливіше: його автопортрет.

Оригінальним хотів бути мистець Р. Пачовський. Його задум: дати портрет Т. Шевченка, цікавий і оригінальний, але виконання цього портрету не дорівняло задумові. На портреті не бачимо великого поета, генія, а радше дещо з колишнього, давнього київського бурсака. Автор портрету не дав Шевченкові, такої необхідної йому, перспективи, простору для полету його думки, мислі, а поставив його перед насип, скарп. А далі, з таким деталем, як шия, таки мистець не дав собі ради: тут повний розбрат із анатомією. (— Правда, в мистецтві є й довгошиї типи. Стилізацію таких довгих ший бачимо в старовинному єгипетському мистецтві; є й у ренесансі такі граціозні шиї у Алек-

сандра Боттічеллія; за ним пішов і Амедео Модільяні; нині такими шиями захоплюється сучасний мистець-різьбар — згідно з критикою: найкращий портретист! — Джякомо Мандзю. Але всі ті довгошийні типи, анатомічно взявши, безхибні. — Врешті, Т. Шевченко, як знаємо, був типом української коренастої будови, тобто — короткої шиї). — Проте, ще раз зазначуємо — сам задум дати такий портрет, був щасливий.

Уважно оглядаючи всі виставлені на цій виставі праці, приходиться — на бережку! — ствердити: тутешня дійсність відбивається й на творчості наших мистців. Мистецтво, це така химерна та вередлива Муза, що від свого жерця вимагає повної уваги й постійної посвяти! А тут — наші мистці мусять, у першу чергу, працювати, аби втриматись прилично і чесно при житті. А це й відбивається від'ємно на їх творчості. Мало маємо тут таких щасливців мистців, що ризкують невігодами й недогодами життєвими, але посвячуються тільки і виключно — мистецтву.

В соті роковини смерті Тараса Шевченка Об'єднання Мистців Українців у Америці дало нам, як сказано в каталозі, скромну виставу. То сміємо надіятись, що — як Господь дозволить нам діждатись! — у стоп'ятдесяті роковини народження нашого Поета й Пророка, в 1964 році, наші мистці *у с і*, що проживають у вільних країнах вільного світу, вшанують ті роковини гідним, достойним показом нашого правдивого мистецтва.

Від Редакції: У зв'язку з 20-ми роковинами 30 червня 1941 р. варто пригадати, що і Державне Правління і громадянство з великою любов'ю і щирою дбайливістю поставилися до всіх ділянок українського мистецтва і воно виявляло ознаки буйного розцвіту під теплим сонцем волі. Збоку уряду за всі справи зв'язані з культурним розвитком нації, отже з розвитком образотворчого, музичного, театрального, кінового і других мистецтв, з розвитком літератури, преси, пісні, танку, народньої художньої творчості відповідав і надзвичайно жертвенно допомагав проф. Ст. Ленкавський з цілим штабом співробітників. Значна частина мистців, що творять на еміграції тепер, брали активну участь в цій творчій роботі в ті бурні дні після 30 червня 1941 року. Було б цікаво і повчально, якби вони захотіли чи то в спогадах, чи в інший спосіб відтворити ті часи. Варто закріпити здобутий досвід того часу.

Д-р Михайло Кушнір

## ДЕРЖАВНИЦЬКА ОСВІТА Й ВИХОВАННЯ

Коли для нас освіта й знання — дві різні речі, і коли тут хочемо зайнятися саме справою громадянської освіти в точному розумінні, тоді вже не може бути і мови про душевне ставлення громадянина до держави, як виключно до державного апарату. Це якраз можемо залишити науці про державу, громадянознавству, політиці, без того, щоб торкатися справи їх використання і значення. Але якщо ті зовнішні чинності, що стосуються держави, мають бути чимсь більше, ніж щось зовнішнє й безпліднє, якщо вони не мають розкладово впливати на громадський змісл, то вони мусять бути підбудовані громадською освітою та до неї все наново повертатися. Зовнішні чинності з державним апаратом можуть вишколити вчених, адміністративних урядників, політиків, але вони самі собою не можуть виховати громадянина.

Не може бути мови про духове ставлення громадянина до держави, як до товариства, оснований на товариському договорі. Хто так оцінює державу (сюди належать ті, хто керується тільки користю і хто призвичаний розраховуватися з державою, ставляючи питання: які права, користі, концесії я буду мати від держави і скільки я буду державі винен в обов'язках та повинностях) і хто хоче про неї щось іншим сказати, хай не думає, що він щось робить добре для громадянського і державницького виховання та що він перетворює „сам-собі-пана” на громадянина. Ні, він викривлює громадянина в найгірший спосіб. Скільки шкоди спричинили нам ті, що трактували родину, як свобідну умову двоє людей! Як мляво й безсило говорили вони про родину і як недбало вони поборювали зростаючі недуги родини, особливо там, де вона вже перестала бути органічно виростлою спільнотою праці. Подружжя й родина, що їх сприймається як суспільний договір, а не як природно посталу спільноту долі, любови й життя, відчуту й пережиту в найглибшому зворушенні, така родина й подружжя не є таємницею життя ні для поета, ні для співця; не є вона також живим

джерелом життя народу й нації. Вона байдужа й народній освіті.

Те саме стосується також і держави, коли дивитися на неї як на добровільне товариство. Але держава, як особовість народу, як нарід і нація, себто як життєва спільнота, що виринула з темряви доісторичних часів з власною піснею, національною поезією, з думами про героїв та переказами про народні постаті — та держава, а, власне, державний нарід, означає для народної освіти завжди щось нове, глибоке, повне прочуття побуджуюче життя. І тільки така державна й народна спільнота, зв'язана на долю й недолю, є для народу предметом любови й вірності. Йй він віддає своє майно і життя, бо така держава є кістю від кости і кров'ю від крові самих громадян. Вони порушені до глибин душі, віднаходять себе в ній у війні і в мирі, як кровні члени спільноти.

Відречення від держави народна свідомість відчуває як злочин і зраду. Та вона не відчуває того, коли йде про зміну конституції у згоді з вимогами загального добра. Бо державний апарат є й залишиться людським твором, що постав у змаганні поглядів, переконань і бажань, твором, що його задумав, створив і підтримав володар або пануюча партійна більшість. Державний апарат є засобом у змаганні до мети, але не призначенням, не званням, не завданням громадянина, як у випадку народної спільноти. І тому громадянин називає ту народну спільноту — у протиставлення до державного апарату, під виглядом якого держава, здебільша, виступає — своєю батьківщиною, вітчизною.

Пекучу тугу відчував Одисей і бажання „ще раз привітати своїх дорогих рідних, дах і країну своїх батьків”; він хотів „умираючи, ще раз тільки поглянути на дим, що в'ється над батьківщиною”. Богиня Алена говорить пориваючими словами про своє місто Атени та про атенський нарід, відданий її опіці, про щастя його подруж, про благословення його піль, про долю громадян, коли в Есхіла вона намагається вблагати Евменідів. В її особі самий поет висловлює свої надії й сподівання відносно долі свого улюбленого народу в його найбільш вирішальну годину.

Про нарід і батьківщину, про спадщину своєї нації співали наші борці, вирушаючи на виз-

вольну війну. І державі, яку тепер захопив відвічний ворог, присвячені наші турботи, віра й надія. Ця держава є частиною нашого життя, нашого серця. Вона є громадськістю, сповненою правдивим громадським духом і громадською любов'ю. Вона є невидною громадою в зовнішній примусовій спільноті державного апарату.

Жива ідея досконалого, повновартісного громадянина, його гаряча любов до спільноти долі, до свого кров'ю і духом рідного народу, — це чинники, що роблять з мешканця, посідача громадянських прав і обов'язків, правдивого громадянина. Для того ж громадянина спільнота життя й любови всіх громадян є царством душі, життєвим колом, що виростає органічно, та з природної необхідності, з духа й серця громадян, як дальше і вище життя, що його громадяни живлять власним життям, як їх спільнотне життя, якому вони добровільно жертвують, в якому вони прагнуть віднайти себе збагаченими. І не в чомусь зовнішньо їм накиненому, а в своєму власному життєвому творі, так само, як батько і мати віднаходять себе у своїх власних дітях.

Таку любов і такі ідеї може збуджувати й розвивати в народі тільки освітньо-виховна праця в стислому значенні. Бо тільки вона виходить від переживання і веде до переживання, до глибшого духового зворушення. Переживання — це її єдиний засіб діяння.

Український нарід впродовж століть у переживанні та в спільному пізнаванні переживань живої української народности плекав і з покоління в покоління передавав своє державницьке й національне життя як святу, Богом дану спадщину, як святий вогонь. Для нашого народу, що не знав колись ні письма, ні наукової мудрости, і для його невчених провідників державна, народна й життєва спільнота втілювалися в його національних богах, в його великих і малих героях, зроджених з власної крові, вони жили в поезії, в пісні, в думках і казках. Міт висловлював святе, релігійне, в яке глибоким корінням вросла також державна, національна, народна цілість. Нарід бачив спільноту цілого свого життя, втілену в мові, в народних звичаях та обичаях, в ноші та в хатньому устаткуванні, в зброї, в цілому плястичному мистецтві.

всіх солідарних життєвих сил і життєвої волі до державної спільноти.

Вже дитина мусить вживатися в таку ідею і в таку природну любов, коли перед її живо-ваними очима розгортається рідна земля з її природними скарбами, рідна природа з її своєрідною красою, рідна громада з її людьми, звичаями і обичаями; коли дитина спостерігає громадян, як вони клопочуться загальним добром, як вони беруть участь в радостях і терпіннях загалу; коли вона довідується про життєвий район, області, держави, — коли проникає життя громади. Дитина розуміє тільки те, що їй доступне в уособленні, особливо в народних героях і найвишнє значіннях подіях історії її народу. Родинні розмови з батьками, особливо в святкові дні, мусять вказувати дитині на те спільнотне життя та тим пропонувати їй почування і фантазію. Це відноситься і до вчителів дитячої життєвої спільноти — шкільної громади. Школа повинна плекати ту релігійну пошану, з якою український народ завжди глибоко на батьківщину. Літніше, ставши юнаком, та сама дитина мусить відчувати ті самі органічні звязки, що об'єднують родину і стан із спільнотою громади та держави. З черги молодеча організація повинна стати для юнака ногою спільнотного життя і праці, що внутрішньо об'єднує незв'язаних звязками крові. Співдіяння в спільноті праці родини, школи, організації молоді, а потім вибраного звання, їх співбудування — це найсильніше виховання в громадянському дусі, виявленні завжди в новій формі.

Але все це створення не може виникати з міркувань про користь. Воно мусить вилитися з тону до спільноти. В скріплюванні й ушляхетнюванні цього тону мусять співдіяти моральні побудівники, моральне почуття обов'язку. Та щойно пережити спільнота долі, глибоке відчуття органічного сполучення з живою народною спільнотою запускає найсильніше коріння громадянського духа.

Тепер, коли ми мусимо, починаючи від прачових народности, наново організувати наші держави, ми відчуємо значення ірраціонального, що найсильніше виявляється в національній спільноті, яка відкидає намагання вголочити її в науковий поняття. Зневолюючи є гін до основ

Для національної громадянської народності тепер пережерта й розділена раціоналізмом, що на-

марется все схопити й перецяти поняттями і знанням. Народність тільки у спостеріганні, в перецяттях, в думках і почуваннях найважливіше. Народність може зпутняк роздірвати, зпутняк, якого не можна роздірвати, а якого треба довести до того, щоб він розкрився в формі народности. Подібно й ми мусимо зітсоване і врачене добро громадянського духа та спільнотного життя знову пробудити тим самим шляхом, яким воно колись постало і з природної потреби розвивалося доволі перед всіма міркуваннями про державу, її завдання та розцільність — саме шляхом переживання й пізнання цих образкових вполочень, про які в згадані вище. Не тільки щоб пробудити ідею держави як життєвого кола кожного громадянина, але також, щоб спонукати волю до самовизначення в любові до народу і краю, до життєвої спільноти громади, нації, держави. В цій любові, яка не може засвоїти собі чогось чужого, а яка прагне віддати себе чомусь своєму, — спільноті всіх громадян, в якій ідентифікується і віднаходить себе, як живий член. В цій любові, яка росте від темпа власної праці, діяння, співдіяння в нації, в народній державі. Такий рід державницької освіти і виховання до держави, яке тим самим шляхами, на яких родина, той праобраз усіх життєвих спільнот, розвивається духовно у співпереживанні дитиною її родини, в обличчі переживань батька, матері, братів і сестер. Від цієї шляхом радості, що випливає з створення в родині; шляхом творчої добровільної, саможертвної любові, яка утотожнюється з тим, що її збагачує. Зростає можна тільки з власним пережиттям; любов'ю, не можна хотіти і схоплювати чуже, як чуже. Тільки в життєву спільноту, яку переживаємо, яку відчуємо як до себе приналежну, якій ми щось значимо і яка нам самим є багато варту, тільки в ній можна виникнути з душою і з тілом. Так також громадянин вникає в державу.

Громадянська освіта і виховання як шлях, стан і остаточна мета є для нас внутрішнє пережиття зродженої з нами спільноти долі всіх у державній спільноті; пережиття, афірмація й охоча, радісне громадянське діяння, прагнення

### 3 ПІДСОВЕТЬКОЇ УКРАЇНИ

“Чи як накручувати український фільм, то треба поставити фотокамеру дотори ногами?” — такий кепський дотеп розказують собі працівники ВТК-у (Всесоюзний Тодетарствєнний Інститут Кінематографії), коли прийдуть фабрикивати фільм в Україні. В чому справа? Ось підбирає одного актора з Москви і одного українського артиста та випробовує їх. Вільне замання вирішує, хто крапий виконавець ролі. Тут директор з усмішкою задоволення подає, що таким способом він стріляє двох горобців: вирішує, хто крапий виконавець і підставовий варіант картини. “Чи ж не правда це, що я творю картину не тільки для України, але голонно для совєтського союзу? — каже директор. “І справді, чому б мені брати за підставовий варіант український? Чи на те, щоб зробити несприйманий російський текст? Тож краще зробити навпаки: зробити українську копію із підставової російської” — так розумує один директор студії. Та чи один? Це був, так би мовити, теоретичний аргумент і, скажім собі прямо, — каже “Совєтская Україна”, — він і далі править за напрямні правила перетворєвання національної української студії на перекладну студію. Директор Навроцький відстоє своє “кредо” не тільки словом, але й ділом. Осв В. Земляк написав справді зворушливу річ про українських колгоспників. Іостаті гарно виведені, річ написана з талантом, а голонне, постаті живі, розмовляють прекрасною мовою і зображають прєгарні звичаї. Дир. Навроцькому річ незвичайно подобалася і він доручив: “Перекладіть на руську мову”. Переклад зроблено. “Покличете акторів з Москви, я певен, що вони мене не розчарують, вони заграють”... І вони заграли. “Тепер перекласти на українську мову”, — знов скомандував директор київського кінофільму, Навроцький. Що ж ми не будемо калямбурити про те, для кого потрібно переклад з перекладу. На всякий випадок то не є ті українські колгоспники, для яких і про яких В. Земляк написав свою річ. Подвійний переклад тільки для того, що директор після 15 років праці в Україні не наблизився на віддаць гарматного стрілу до життя, мови та культури народу, якого культуру він повинен і музиці.

заною і нев'язаною мовою, в народній пісні національних музєак; у звичаях і обрядах; у мистецтва, особливо в родинних пам'ятниках і спільного життя в усіх галузях плєтєничного життя шойко при огляданні втілень нашого су- Наше власне пізнання пережиття пробуджу- найнеуспішнішою формою і засобом освіти пережиття і ведєння до засвоєння пережиття є частинно, рєлігійну освіту. Власне, пізнання пережиття є перєдуюмовою праці освіти, бо то безплідною нашу шкільну освіту, а також, посєрєдніцтво знання, яке висушило і зробило, отже, занєхати перєдінювання знання і В наших проматєрських освіті і вихованні му- державної народної спільноти науково.

простою народу, більшою частію проматєр- ства, тієї більшою, яка ніколи не переживає

Для повнїшої ілюстрації єпнимосєя коротко над випадком, що про нього згадує та ж “Со-

в Україні.

ось пропанає, таке залякування ведєтьєя рєалістичні і напевно розчарують нас”. Така матографичні, вони повільні, мелодійні, не- “Українські актори по своїй природі не кіне- мостудії, як подає сама “Совєтская Україна”, саний закон ширитьєя між директорами філь- акторів, це дуже небезпєчно!” — такий неспі- графїєю. “Не пробуйте наймати українських і мистецьке життя України, разом із кінемато- затискує не тільки економичне й наукове, але Нам ясно, що тотальна імперїальна шруба накручування в Україні фільм.

лення, що його життя має прєдставляти саме- коть на українську, тобо на мову того насе- ву, а потім з російської мови знову переклада- ським автором, перекладають на російську мо- у чому: часто, єпенарїї, написання україн- кувати фільм в Україні. В чому справа? Ось Інститут Кінематографії), коли прийдуть фабри- цівники ВТК-у (Всесоюзний Тодетарствєнний — такий кепський дотеп розказують собі пра- треба поставити фотокамеру дотори ногами?”

Один директор, студєнт пє- рєвоєнного ВТК, людина, яка провєла все своє творчє життя в Студії Довжєнєнка, словом і ділом доводять абсолютну віру в свій підхід до розв'язки цієї “проблєми”. Він подає, що він підбирає одного актора з Москви і одного укра- інського артиста та випробовує їх. Вільне зма- гання вирішує, хто крапий виконавець ролі. Тут директор з усмішкою задоволення подає, що таким способом він стріляє двох горобців: вирішує, хто крапий виконавець і підставовий варіант картини. “Чи ж не правда це, що я творю картину не тільки для України, але голонно для совєтського союзу? — каже директор. “І справді, чому б мені брати за підставо- вий варіант український? Чи на те, щоб зро- бити несприйманий російський текст? Тож краще зробити навпаки: зробити українську копію із підставової російської” — так розумує один директор студії. Та чи один? Це був, так би мовити, теоретичний аргумент і, скажім собі прямо, — каже “Совєтская Україна”, — він і далі править за напрямні правила перетворє- вання національної української студії на перекладну студію. Директор Навроцький відстоє своє “кредо” не тільки словом, але й ділом. Осв В. Земляк написав справді зворушливу річ про українських колгоспників. Іостаті гарно виведені, річ написана з талантом, а голонне, постаті живі, розмовляють прекрасною мовою і зображають прєгарні звичаї. Дир. Навроцькому річ незвичайно подобалася і він доручив: “Перекладіть на руську мову”. Переклад зроблено. “Покличете акторів з Москви, я певен, що вони мене не розчарують, вони заграють”... І вони заграли. “Тепер перекласти на українську мову”, — знов скомандував директор київського кінофільму, Навроцький. Що ж ми не будемо калямбурити про те, для кого потрібно переклад з перекладу. На всякий випадок то не є ті українські колгоспники, для яких і про яких В. Земляк написав свою річ. Подвійний переклад тільки для того, що директор після 15 років праці в Україні не наблизився на віддаць гарматного стрілу до життя, мови та культури народу, якого культуру він повинен

розвивати (за допомогою фільму — примітка наша).

Далі автор цієї критичної статті, цілком слушно й плястично пробує представити відвернену ситуацію, тобто якби грішним ділом він опинився в подібній ситуації, як тов. дир. Навроцький в якійсь братній республіці і доручив перекласти їхню п'єсу на українську мову, покликати українських акторів, бо він з іншими працювати не вміє, і вони заграли б... то напевно, автор конклюдує, братня студія прощала б його з більшою насолодою й помпою, ніж це було на привітання...

Стаття дуже багатомовна. Вона між іншим покликається на те, що такі великі творці, як Бажан, Яновський, Корнійчук, Довженко визначили творчу особливість української літератури і кінового мистецтва, що секрет незвичайних досягнень такого майстра, Довженка саме в тому, що він творчо, глибоко і вірно творив саме для народу, що пильно дбав за те, щоб українське життя відтворювали українські актори-мистці, граючи з українських текстів, а не з перекладів.

Також в цій статті ще багато іншого цікавого матеріалу, як, напр., натяк на те, що українським акторам дозволено грати тільки ролі селян і робітників, а не представників інтелігенції та провідних шарів, поскільки „інтелігентне мислення незгідне з природою українського актора”.

Більшість нашої еміграції, мабуть, не уявляє, якими скаженими методами проводиться руйнація української культури, як спихається українську мову знову до мови „для домашнього вжитку”, як ось щойно з російського перекладу українського твору українського автора про життя-буття українських людей в Україні на „височайший дозвіл” з чужого центру можна показувати тим же українським землякам український фільм. Справді, як з гіркістю зауважує цитований нами автор: „чому фільми з українських студій, що призначені для сорок мільйонів глядачів трактується так, ніби йде про щось зближене до нешлюбних дітей?”

Ми знаємо відповідь: Україна не є самостійною державою так, як про це бреше конституція ССРСР, але найзвичайніша колонія Росії.

*В. Т-ий*

## ДО 40-ЛІТТЯ РИЗЬКОГО ТРАКТАТУ

Ще ніколи дотепер не обходили поляки навіть у формі газетних статей, роковин Ризького договору підписаного з Советською Росією 1921 р.! Дотепер про цю історичну дату згадували в польській політичній літературі лиш настільки, наскільки треба було спертися на факт, що з 1921 року остаточно Польща замиралася з Советською Росією після перемоги над російськими військами під Варшавою та Замостєм. Значить, Рига була вислідом т. зв. „Чуда над Віслою”, а це чудо полягало в тому, що поляки змусили Росію відступити їй не лише чисто польські території, але й частини білоруських, литовських та українських земель, приблизно, по лінію другого розбору Польщі із 1793 року.

Пару тижнів тому на сторінках ньюйоркської газети „Нови Св'ят” появилася редакційна стаття, присвячена Ризькому договору. В статті видвигається всі, такби мовити, блага, які Польща з приводу цього замирення мала, тобто вчислено всі позитиви, які повинні бути, по прочитанні статті, кожному полякові видні на майбутнє. Але про негативи цього гробу, який Польща собі викопала в Ризи 40 літ тому, щоб у нього по двадцяти роках впасти, немає ні згадки. Справді, можна дивуватись як можна по стільки нещастях, які пережив польський нарід в 1939-1945 рр., бути ще таким безкритичним, наївним і назадницьким у поглядах, щоб мріяти про те, щоб повернути стан, який ніколи більше повернений бути не може. В статті стрічаємо нпр. такі думки, що Польща, займаючи східні простори, прийняла в свій державний склад „населення, яке тяготіло до Польщі цілою силою прив'язання й історичних традицій”.

Це ніби значить, що 7 міль. українців, ок. 2 міль. білорусів та яких 150-200 тис. литовців,

~~~~~  
Надіємося, що ті, хто вміють думати в Україні, теж дійдуть до того самого висновку. Тим часом треба нам усім тут добре думати над тим, щоб доробити те, чого в області культури не можуть через терор і обман зробити там.

які від листопада 1917 та 1918 року усіми силами змагали до незалежності й національної державности, попри все це „линули духом до Польщі”. Що за нісінитниці. Знову ж, коли взяти біля 2 міл. поляків, які жили лише етнічними островами у Віленщині й Галичині або по містах Волині чи Полісся, за голос усього непольського населення східних земель, то це справді подивугідне ігнорування поважних меншин колишніх польських „кресів”. Прямо дивне стає, як польські політичні уми можуть нині щось таке писати та таким способом розцінювати проблему Західної України, Білорусі й Віленщини.

Не знаю, чи польським чинникам відомо, з якою пильністю й докладністю слідкує український підсоветський журналістичний та політичний світ за всіма польськими того рода статтями та подібними промовама й книжковою літературою в західному світі, щоб мати матеріал, який там, на батьківщині цих народів, може передруковуватися в льокальній пресі, яка самозрозуміло буде лише заострювати поставу цих народів до Польщі й поляків, затісняючи тим самим союзництво з Росією в обороні проти польської експансії на схід за допомогою, ясно, „Волстріту”.

У вище згаданій статті находимо ще й такі „золоті думки”: „... в ризькому трактаті Польща хоч частинно вирівняла історичні рахунки, то значить Польща в Ризі лише частинно дістала свої землі, відступаючи під примусом усю Правобережну Україну та Білорусь по Дніпро Росії”. Значить, на думку поляків в 1961 році, польські історичні землі по Дніпро із стану 1772 р. повинні належати теж до... Польщі.

Щоб надати міжнародної оправданости та справедливости мировому договору в Ризі, автор статті покликується на рішення Ради Амбасадорів в Парижі від 15.III 1923 року, яка визнала ризький кордон, бо Росія „добровільно погодилася підписати Ризький договір”, заключаючи ще в 1932 році з Польщею пакт ненападу, який був важний для обох сторін до 1945 року.

Тільки „злочинна змова гітлерівської Німеччини з Росією Сталіна, зруйнувала основи миру”. Значить, якби не намова Німеччини, то

польсько-російська згода була б існувала й досі і Сов. Союз ніколи б цих земель не домагався. Значить, лише Гітлер винен у тому, що СССР підписав згоду на поділ Польщі, так начеб СССР ніколи не мав у пляні приєднати до своїх союзних республік УРСР та БССР решти українських і білоруських земель.

Дальше читаємо в статті, що „в Ялті Сталін, наче в відплату за 1920 рік вимусив на ЗДА й Англії припечатати упадок Польщі та Заходу. Львів і Вільно піддане формально під владу Української й Литовської Республік, перейшли під панування Москви”. (За приєднання західної Білоруси до БССР автор чомусь забув написати).

Згідно з повищим польським твердженням, упадок Польщі стався не тому, що сучасна Польща дістала проросійський уряд, який включив Польщу в східно-європейську орбіту, а тому, що до сучасної Польщі не належить Львів і Вільно. От вам політична логіка польських політиків з „Нового Сьвята”. В заключенні статті читаємо лямент з приводу тієї катастрофи, яка навістила Польщу в Ялті, бо на східних землях Польщі (до 1939 року) тепер „терпиться утиск, якого не пам’ятає історія. Пригасили давні вогнища культури”. Не сказано а радше не доказано про яке то погашення вогнищ культури думає редакція. Та нам ясно, що тут іде про польські вогнища культурного розвитку, яких завданням було нищити фізично й духово все культурне життя, яким ще дихали в страшному національно-духовому поневоленні майже 10 міл. українців, білорусів та литовців, які для польської адміністрації були лише тим, чим ще до минулого року для бельгійців були конгольці, чи нині ще є для французів альжирці. А українські вогнища культурного розвитку для поляків не існують взагалі.

Як нам відомо, в сучасній Польщі є ще елементи, що живуть думкою про старі польські креси, на яких їм чудово жилося та хотілось би ще хоч раз так пожити, але основна частина поляків, т. зв. давних кресов’яків, що нам відомо з багатьох приватних листів із Польщі, зжилася з новими землями — землями П’ястів на Шлезьку та Помор’ї, де вони таки хоч-нехоч чуються більш по-домашньому, по-своєму,

бо там живуть вони на своїх прадідних землях одноцілою національною масою, живуть на землях, які їм відобрала німецька імперіальна сила старої Германії в часах п'ястовської династії, мечоносцями за ягайлонських королів та вкінці за Пруссії Фридриха.

Але й інтереси сусідніх держав, як Чехії, Словаччини та Малярщини й Румунії треба б брати до уваги, бо зрештою центральна Європа нині теж не хоче мати заблизько границі Німецького Райху. Врешті ці країни мають у польському Щеціні, Гданську та інших польських балтійських портах, а також в сучасній польській шлезькій промисловості такі великі зацікавлення і так тісно пов'язані економічно з польською шлезькою промисловістю, що в разі загрози для сучасного польського Поодря вся центральна Європа може одноціло підтримати Польщу в її спорі з таким сусідом як Німеччина.

З другої сторони, коли йде про військову розправу німців з поляками за приналежність Шлезька та Поодря, то, як тепер виглядає, Польща при конкретній допомозі ССРСР та сателітів кожночасно спроможна відбити усякий експансивний наступ німців.

Врешті західний світ, хоч є та завжди буде за об'єднання Західної Німеччини із Східною, буде все (особливо Франція, Бельгія, Голяндія й Англія) проти поширення Німеччини на схід, щоб знову не зродилася проблема Східної Пруссії, польського коридора до Гдині чи питання Гданська та й щоб Німецький Райх не став знову імперією.

При певній костеляції східні сусіди Польщі — українці, білоруси й литовці могли б підтримати Польщу, якщо вона додумається до того, що вона повинна йти разом з цими народами та підтримати їх у їхніх змаганнях, в заміну за оборону Польщі литовцями, білорусами та українцями, разом біля 60 мільйонного блоку проти російської експансії на Польщу.

Цю стратегічно-політичну п'яплатформу повинні розуміти поляки, які серйозно підходять до польської державницької проблематики, що в ній польська справа була б не сезоною, від одної воєнної заверюхи до другої, але сталою незмінною справою з перспективами вікового

спокійного й мирного політично-економічного та культурного розвитку. Хіба вже досить пролялося крові від 1772 року до нині. Та й не варто вже, щоб у дипломатичних сальонах Польща була темою всяких нецензурних жартів.

Недавно один з польських діячів сказав мені, що польські претенсії до „кресів” існують здебільша тому, що західний світ не загарантував до нині польського кордону на Одрі й Ніссі і поляки ще не певні приналежності цих нових польських територій. З цієї причини поляки силою обставин змушені кидатися на дві сторони, щоб не потрапити в стан мінімальних границь, що було б у висліді зведення Польщі до треторядних держав Європи. Амбіцією поляків є ще й дальше бути рівноважником сил в центральній Європі між Сходом і Заходом. Ми уважаємо, що така нерішеність та непослідовність польського політичного світу не може бути корисною польській справі ні тепер, ні в майбутньому.

Гльорифікація Ризького договору є безвартісна. Росія так чи сяк кинула в забуття Ризький договір, вклавши його до безповоротних історичних актів. Сучасній Росії Рига, це на смішка. Бо коли Росії йде про справу опанування ось-ось усіх держав світу, то яку ціну може мати Ризький договір? Залицяння поляків до Москви з ризькими договорами, може в останньої викликати іронічний усміх. Польський політичний світ, ради польського майбутнього, повинен знайти зовсім нову розв'язку польської територіяльної проблеми відносин та співжиття з сусідами і думати категоріями чвертьстоліття **наперед**, а не назад. Тому всяке сучасне писання польських журналістів та політиків, як от стаття про 40-ліття Ризького договору, яку автор закінчує бажанням бачити Польщу вільною й суверенною... від Одри й Нісси по границі... Ризького договору, разом із східними землями” є не на місці.

Європа хоче жити в спокою й ладі, а не в атмосфері постійних інтриг, які є лише водою на млин німецької чи російської експансії або на захід або на схід, — що створює зараз же нестерпну політичну атмосферу на всьому європейському континенті.

CAMERA OBSCURA

УНРада ніяк не може скликати своєї сесії. Наш рух перестерігав акушерів від цього недоношеного твору ще в 1948 р. про те, що штучна конструкція т. зв. паритету, яка практично зрівнювала щодо кількості голосів дуже слабонькі бувші партійки соціалістів, що нераз всіх їх членів можна було дослівно почислити на пальцях двох рук із такою політичною силою, як наша, за якою в той час стояли 75% всієї еміграції — це не життєздатний твір, приречений на занидіння. До того воно йде тепер. І тільки злобні язики пробують твердити, що причиною, чому не відбувається сесія УНРади є та обставина, що Інформаційне Бюро УНРади ще не добуло точних вісток про те, до чого ж таки договорились у Відні два К. В часі, як пишуться ці рядки надійшла вістка з Європи про те, що фактично УНРада самоліквідувалась.

Якби ви вчилися як треба...

„Обніміте, брати мої, найменшого брата”, сказав одного разу Шевченко, а М. Прокоп поправив Шевченка і сказав: „Обніміте, брати мої, та „старшого брата”, хай „матушка” усміхнеться, бо її теж гнобить комунізм.

„Якби ви вчилися як треба, то й мудрість булаби своя”, — сказав Шевченко іншого разу, а М. Прокоп каже, що „мудрість своя сьогодні нічого не дає, а від чужої все таки щось капне, отже краще позичена і чужа, ніж своя.

„Філософські роздуми”. Советський поет Іван Вирган в одному віршику каже: Лунко крикнули гуси! — На озеро вийшли. Диво, велике диво на нашій землі вчинилось. Ті самі степи, а які невпізнанні”.

На це В. Кочевський сказав, що Вирганові вірші пройняті „філософськими роздумами про вічні цінності людської праці”.

Які ж бо й справді „глибокі” філософські роздуми про гусей, що на озеро вийшли, та про заведене Москвою колгоспне кріпацтво. Як легко в Сов. Союзі бути філософом! Хіба, що цей „хвилософ” думав про гусей, які спасли Рим від загибелі. Яких треба буде гусей, щоб спасли Москву? Незвичайних і тільки.

**

*

Гітлер, як це видно із т. зв. Тайних розмов Гітлера (Фаррар, Нью Йорк, 1954, ст. 24-29) визначив Україні роль колонії та житниці Європи. „Славяне не є покликані призначенням вести чисте життя. Вони це знають і було б помилкою переконувати їх в протилежному. То були ми, хто в 1918 р. створили Балтійські країни і Україну (ото історіософія!). Та сьогодні ми не зацікавлені ані в творенні Балтійських держав, ані тим менше незалежної України. Також ми повинні перешкодити їм повернутися до християнства. То було б тяжкою помилкою, бо це дало б їм форму організації. Я також не є прихильником університету в Кисві (це в альбом тим, хто дораджував добиватися не революційно, але легальним способом культурних можливостей розвитку — прим. ред.). Ліпше не вчити їх читати. Вони не любитимуть нас за те, що будемо їх мучити школами. Навіть дати їм льокомотиву було б помилкою. Якою ж глупістю було б почати розділювати між них землю! (Тут варто нагадати, що інструкція ОУН похідним групам була: ділити Колгоспи! — Ред.).

Ми навеземо українцям шаликів, шкляних кульчиків та всього того, що звичайно люблять колоніальні народи”.

А на стор. 29: „В Україну притягнемо данців, голяндців, норвежців, шведів. Армія тут матиме гарний терен для маневрів, а літунство простір, якого йому потрібно... Крим виселити, а заселити виключно німцями”... Ось „мрії стятої голови”! А один український автор чомусь захоплюється „Комітет-ом” і ставить його вище від держави. Чи не забажалось колоніальних кульчиків?

ОСТОРОГА!

Під зворотною адресою ГУ ООЧСУ поширюється провокаційна листівка московських вислужників під заголовком „Звернення членів Проводу Закордонних Частин Орг. Укр. Нац. до всіх членів ОУН”, з дати червень 1961, з якою наша організація не має нічого спільного.

Головна Управа ООЧСУ

20 червня 1961.

(Продовження з 2-ої стор. обкладинки)

По \$2.00: Кузда, Литвин, Федорук, Яхвак, Звір П., Банас М., Капустяк, Симен В., Максимчук, Олійник, Бесбичук, Кушнір І., Ковальський, Климовський, Кузьмин, Н. Н., Ясінський, Жук В., Маслянка, Градовський, Н. Н.

\$1.40 — Шеренга Ю.

По \$1.00: Голуб, Волос, Гоцко, Чехівська.

Листа ч. 222 — збірщик Мечник Теодор.

По \$5.00: Мечник, Насевич М., Ваклицький, Обушак, Матійків М., Чупірчук, Міцишин, Гайдучок І., Іван, Ісманецький.

По \$3.00: Кушнір, Вовчак С., Круциляк, Н. Н., Демчук, Кулинич, Пакалчук, Коцюбинський, о. Липин.

По \$2.00: Сеньків, Дем'яник І., Войцех, Пляска С., Мочарнюк, Алфавицька, Пошучко, Васків П., Луцак, Топоз, Когут, Герлевич, Залуцький, Стефан Н., Фудоровська, Тимків, Швед Р., Швед О., Мельник, Ма-чуцький, Вернадин.

По \$1.00: Грибак О., Линка, Мандзяк, Бережний.

Листа ч. 224 — збірщики : Л. Грам'як і Д. Зазуляк.

По \$5.00: Смачило М., Аремко, Тот, Стасюк, Андрушишин, Лотоцький В., Волошанський В., Бояцок Ю., Бояжчук В., Мартинюк.

По \$3.00: Добрянський, Тафоско, Заяць, Головой, Микитів Т., Дем'яник, Декан Е., Савицький С., Зікуль І., Буснак М., Балаюк Г.

По \$2.00: Видна, Ріхольський, Гоновай Ю., Кушнір С., Латоський М., Арсенюк Г., Семен С., Галамага, Назаревич.

\$1.50 — Тарасевич М.

По \$1.00: Соляр О., Стефанишин, Суходольський Ю.

Листи чч. 225 і 226 — збірщик Веднарський Роман.

По \$5.00: Гудь Микола, Дзичко Михайло, Сенейко.

\$4.00 — Оранський.

По \$3.00: Д-р Варусевич, Іщук, Гудь В., Стадниченко, Іванків Л., Навроцький М.

По \$2.00: Сханський, Шаран Іван, Хоптяний В., Драгус М., Н. Н.

По \$1.00: Матвіїв, Цісик, Бардахівський.

Листа ч. 227 — збірщик Андрій Міджак.

По \$5.00: Федір Гоцинець, Степан Яворський, Володимир Терлецький, М. Сайфель, Королів Волод., Пак і Головач, д-р Т. Цісик, В. Повзанюк, І. Хоманчук, Андрій Міджак, К. Рудник.

По \$3.00: П. Кобрин, Гейко, Кузьмович, Василь Дмитренко, Євген Рогач, Ярослав Цюк, М. Гриців, Ю. Романюк, Ю. Колтун, Шкрам'юк, Качай.

\$2.50 — В. Ощипко.

По \$2.00: О. Федорків, Леочко, Гаврилів Юрій, Микола Добровольський, В. Максим'юк, П. Марчук, С. Лесків, Іванна Савицька, Ракочі, Л. Пиріг, Е. Фаріон, С. Луцишин, А. Кігач, Білоус, Гельо, Катор, Васильків, Гораецький, С. Адріанович.

\$1.00 — Кулиняк.

Листа ч. 228 — збірщик Андрій Міджак.

По \$5.00: І. Дудун, Лев Кушнір, Т. Крочак, Степан Спринський.

По \$3.00: І. Байсарович, О. Вовк, Порвин.

По \$2.00: інж. Лучаковський, Чайківський, І. Мандзюк.

\$1.00 — Михайло Гуда.

Листа ч. 229 — збірщик Повзанюк Володимир.

\$10.00 — Януш Стефан.

\$5.00 — Одежинська Лідія.

По \$3.00: Дзюбан Мих., Слободян Василь, Бриндзей Ст., Баглай Яр., підпис начиткий, Яремко „Тризуб“.

По \$2.00: Лапіняк Ст., Куземський, Федів Т., Криль Л., Вайда М., Сушко М., Мартинів, Черник Мих., підпис нечиткий, Бенцаровський, Козак Ярослав, підпис нечиткий, Почапський Йосиф.

БРИСТОЛЬ, ПА.

Листа ч. 231.

\$10.00 — Найдан В.

По \$3.00: Сліпець Т., Яремко М.

По \$2.00: Петрик Ф., Пуцило Д., Глагол, Сученко І.

По \$1.00: Татомир Ярослав, Макарик О.

Листи ч.ч. 232 і 233 — збірщик Я. Козел.

\$10.00 — Квік Іван.

По \$5.00: Козел Яким, Дохват Христина, Харченко Олекса, Вірхнянський Семен, Ващук Дмитро, Ярмірчук Михайло, Міх Василь, Кулик Степан.

По \$3.00: Насевич, Іваськів Гриць, Іваськів Ярослав, Гадач Павло, Іваськів Володимир, Миско Дмитро, Велюх Степан, Потучко Іван, Дацко Юрко, Мадай Ю.

По \$2.00: Лещак Василь, Лещак Юрко, Гнатюк Іван, Палко Михайло, Липень Володимир, Пацовський, Гринюк Іван, Павлюк Нестор, Ткач Петро, Якимів Микола, Пушкар Олекса, Дем'яник М., Ярема Володимир, Вірхнянський Семен, Матчишин О., Яцишин П., Дрозд Т., Гомулка С., Кучерявенко І.

\$1.50 — Захарчук Г.

По \$1.00: Лещак М., Павлин, Лівінсон М., Сідорський М., Форестюк І., Кузьменко І.

Листи ч.ч. 234, 235, 236, 237 і 239 — збірщик інж. Богдан Кульчицький.

По \$5.00: Кульчицький Б., Кульчицький Т., Олійник, Ганушевський М., Скальчук, Процайло, Слонескі С., Піняс, Гончаренко Ю.

По \$4.00: Чижович, Коліняк.

По \$3.00: Мо, Денчишин В., Бережницький, Карп'як, Цтеблій, Филипович, Дубівська, Квасницький, Викри-кач, Марчиха, Мак М., Левицька, Воднар М., Яримо-вич, Матковський Д., Мотрук П.

По \$2.00: Волощук, Микитка А., підпис нечиткий, Качор, Кос, Лукавський, підпис нечиткий, Замінський, Варабах, Кондра В. Крупа, Гомзев, Мізак, Подоляк, Зена, Януш М., Каратницький, Слонський, Чепіль, два підписи нечиткі, Юрч, д-р Т., Коструб'як, Луцишин В., Поліщук, Душенчук, Джан, Козоріз, Жилак, Левицький, Іваш, Пасік, Канюка, Горбовий, Ва, Ди, Ванчицька, Левицька, Костюк, Вагрій, Гринишак, Петруляк, Чайківський, Дубіль, Гранат, Гогуляш, Михайлюк, Миско, Жмуркевич, підпис нечиткий, Пирська, Качанівський, Завадовський, Курилак, Сухар, Кульчицький М., Луців, Остапчук, підпис нечиткий, Матковський, Кармелюк, Заброцький, Вобинський, Титанич В., Хавлюк, Роман, Петрів.

По \$1.00: Задворняк, Одосій, Макух, Макух, Яросевич, Н. Н., Борецька, Осип В., Семків, Караман, Георге, Струтинський, Домбчевський, Кахніківський, Потимуций, Пасічник, Моклюк, Рибачок, Красовицький,

Маслюк, Стефанишин, Кюс, Рудакевич, Семків, Н. Н., Сілецька, Н. Н., Козак, Яремко, Вишерський, Семчук Л., Косик Т., Н. Н., Н. Н., Тимотей Р., Цікало.

Листи ч.ч. 240 і 241 — збірщик Казанівський Богдан.
По \$5.00: Стадницький А., Казанівський Б., Яцишин А.

По \$3.00: Івасів Тарас, Возний Волод., Н. Н., Чорпіта Степан, Савчак Роман, Недорода Деонісій.

По \$2.00: Німчук М., Лоцув'як Петро, Дадинський, Келер Марія, Зиблікевич, Мацьків Юрій Куропаш, Середа Михайло, Фесінський Остап, Шекерик А., Процюк В., Н. Н.

\$1.00 — Гайдучок.

Листа ч. 242 — збірщик мгр. Утриско Мирон.

\$10.00 — Підпис нечиткий.

\$6.00 — Мирон Утриско.

По \$5.00: Кравців Роман, Филипович, Михайлишин, Онуферко, 193-ій Відділ „Провидіння”, підпис нечиткий, Хомин Іван.

По \$3.00: Венторський, Вадуляк В., Флорчук, Кульчицький.

По \$2.00: Лопатинська, Лопатинський, Хом'як, Юр, Чучман, Томеср Карпо, Козак Петро, Кульчицький Омелян, Крохмалюк, підпис нечиткий, Петриляк, Куденко Розалія, Слободян Петро, Захарчук Юліан.

По \$1.00: Палевич, Озарків, Кравців, Дим Іван, Степан Москвяк, Мирослава, Спітиневиц П., підпис нечиткий, Гасюк Іван, Вензин Олекса.

Листи ч.ч. 244 і 245 — збірщик Послушний Василь.

\$13.00 — Добів М.

\$6.00 — Послушний Василь.

По \$5.00: Ситник І., Івасів М., Гречка Ю., Медуха В., Рудий О., Вишинський С., Модильюс С., Нич В., Мазур Ева, Середа Теофіль, Кушнір Мирослав, Рип'янський, Потяник Яким, Третяковський П., Костик Микола.

По \$4.00: Федорович В., Котович Н.

По \$3.00: Воробець Алекс., Гайдамаха Ю., Володимир Н., Березай М., Комановський.

По \$2.00: Стефанія Н., Вівчаровський, Черак Антін, Воробець Е. Березовський А., Панасюк, Цебак М., Луцький М., Мазепа І., Бурчак М., Бривович, Фучко П., Ярб, Н. Н., Ромаліяк Лев, Шостак М., Шостак Вил, Вомпель, Чорнобіл, Кизарль, Гельнер М., д-р Рибак, Чорнобіл Г., Демчишин О., Кузів Ю., Манило П., Мамрюк В., Лис О., Гарасевич, Бакай Д., Павлюк, Ковалишин В., Данько К., Федес Сс., д-р Рибак Юрій.

По \$1.00: Заброцький, Городень, Н. Н.

Листа ч. 247 — збірщик Микола Тимків.

\$6.00 — Анд. Богущкий.

По \$5.00: Теодор Свистун, Андрій Настисяк, Микола Тимків.

По \$4.00: Анна Варан, Петро Станько.

По \$3.00: Василь Борецький, Михайло Загачевський, Іван Федорик, Степан Поперечник, Микола Ружилович.

По \$2.00: Іван Войтановський, Евген Стисюк, Семен

Мебера, Дмитро Федорійчук, В. Надрага, Петро Прус, Григорій Вілоцерків, Петро Джигістовський, Волод. Мелько, Іван Добощ, Онуфрій Заяць, Ісаїв Петро, Матвій Ковальчук, Василь Стрілюк, Іван Пісковець, М. Галамай, Йосиф Фесим, Володимир Емпротимів, Микола Бортків, Олекса Ковальчик, Іван Мокан, Філіп Кочан, Дмитро Ковалик, Михайло Хомин, Василь Губчак, Василь Дубинський.

По \$1.00: Іван Юрків, Захар Кравченко, Михайло Микузьзяк, Степан Шаст.

Листа ч. 249 — збірщик Іван Чопко.

\$7.00 — Ілько Рапецький.

По \$5.00: Іван Чопко, Микола Бачара, Любомир Трецьцький, Ігор Шперналь, Степан Воляннюк, Микола Тимчук, Ізидор Новаківський, Гаврило Гордієнко, Антоняк, Микола Бульба.

По \$4.00: Василь Колінко, Михайло Романець, Ніл Харченко.

По \$3.00: Евстахій Безрукий, Осип Тритяк, Дмитро Шабля, Стефан Рудий, Володимир Нігкевич, Іван Поліщук, Анна Смеречинська, Дмитро Мамчур, Коженювський.

По \$2.00: Евдокія Метанчук, Ігор Заяць, Юрко Савківський, Ярослав Пічкач, Володимир Гарасим, Володимир Воляннюк, Розалія Смик, Михайло Стуй, Волод. Маркусь, Олександр Зайчук, Юлія Ружило, Іван Сорока, Михайло Зубик, Олександр Коженювський, Роман Гарасим, Михайло Головатий, Розалія Ференс.

По \$1.00: Іван Шперналь, Анастасія Сівак.

Листа ч. 250 — збірщик Чопко Іван.

\$10.00 — Д-р Богдан Старух.

По \$5.00: Володимир Риндич, Осип Волчастий, Юлія Дуда.

По \$3.00: Григорій Іней, Остап Крихтяк, Евстахій Кузів, Стефан Мікецей.

По \$2.00: Василь Дорошенко, Дмитро Вайт, Михайло Вєрвик, Макар Федосюк, Василь Козак, Володимир Ганущак, Ева Цікало, Дмитро Гречулевич, Ф. Стефанишин, М. Стасюк, Іринеї Чайківський.

По \$1.00: Антін Яцук, Софія Циган.

Листа ч. 251 — збірщик Пришляк Микола.

По \$5.00: Пришляк Микола, Мускалюк Григорій.

По \$4.00: Юр Олекса, Подтеча.

По \$3.00: Карпюк Петро, Козакевич.

По \$2.00: Мисак Іван, Дубок, Полатайко Іван, Олексин Василь, Наганда Григ., Ворот, Квачак Ф.

\$1.50 — Ковнів Олекса.

По \$1.00: Юцишин Мих., Федорович Ольга, Близнюк Іван, Федюк Стефан, Трогомерецький.

Листа ч. 253 — збірщик Остащук Іван.

По \$5.00: Гоферманн, М. Романський, П. Білинський, Іван Даньківський, Кусень, В. М. Струтинський.

\$4.00 — В. Кушнір.

По \$3.00: Крих, А. Кушнір.

По \$2.00: Шогурма, Сердюк, Л. Маман, Григоренко, Деревянко, Кобилинський, Фолис, Сосновий, Васюк, Джан Джомар, Яциник, П. Люба, Гагас, Боднар, Штонда, Вурін, Чабан, Матуш, Фартушок, Петровський, Мих. Джуба, И. Юзьова.

По \$1.00: Кріль, Черепаха, М. Влосенко, В. Сердюк, М. Мілик, Дмитрияшин, Василів, Матуш.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ЩИРЕ СПАСИБІ!

(Продовження виказу в наступному числі)